

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Cyrlometodějská teologická fakulta

Katedra křesťanské výchovy

Studijní obor: Sociální pedagogika

**Ekonomická situace rodiny jako faktor ovlivňující
hodnotovou orientaci člověka**

Diplomová práce

Bc. Eliška Šaratová

Vedoucí práce: PhDr. Jiří Pospíšil, Ph.D.

Olomouc 2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedených pramenů a literatury.

Olomouc, 11. duben 2017

Poděkování

Chtěla bych poděkovat především vedoucímu práce Dr. Jiřímu Pospíšilovi za odborné vedení, cenné rady, vstřícnost a čas, který této práci věnoval.

Dále děkuji také respondentům, bez jejichž pomoci by výzkum nemohl být zrealizován.

Obsah

ÚVOD.....	6
1 TEORETICKÁ ČÁST.....	7
1.1 Ekonomická situace rodiny	7
1.1.1 Životní úroveň.....	8
1.1.2 Příjmy a výdaje domácnosti.....	9
1.1.3 Materiální zabezpečení domácnosti.....	10
1.1.4 Členění rodin podle jejich ekonomické situace	11
1.2 Hodnoty a hodnotové orientace.....	12
1.2.1 Vymezení základních pojmů	12
1.2.2 Klasifikace hodnot podle S. Schwartze	14
1.2.3 Hodnotové typy a jejich charakteristické hodnoty	15
1.2.4 Vztahy mezi motivačními typy hodnot.....	17
1.3 Faktory závislé na ekonomické situaci rodiny jedince a ovlivňující jeho hodnotovou orientaci	20
1.3.1 Bydlení.....	20
1.3.2 Materiální zabezpečení	21
1.3.3 Volný čas	22
1.3.4 Vzdělání	23
1.3.5 Sociální kapitál	24
1.3.6 Zdravotní péče	24
1.4 Shrnutí	25
2 VÝZKUM	26
2.1 Cíl výzkumu	26
2.2 Metody sběru dat	27
2.3 Metody analýzy dat	28
2.4 Stanovení otázek a hypotéz	29
2.5 Základní statistická analýza.....	33
2.5.1 Rozložení respondentů podle ekonomické situace rodin.....	33
2.5.2 Analýza výsledků podle hodnotových typů.....	34
2.5.3 Analýza výsledků podle ekonomické situace rodin.....	36
2.5.3.1 Rodiny s velmi špatnou ekonomickou situací.....	37

2.5.3.2	Rodiny s nepříliš dobrou ekonomickou situací	39
2.5.3.3	Rodiny se spíše střední ekonomickou situací	41
2.5.3.4	Rodiny s dobrou ekonomickou situací	43
2.5.3.5	Rodiny s velmi dobrou ekonomickou situací	45
2.5.4	Srovnání výsledků analýzy podle ekonomické situace rodiny	47
2.6	Ověřování a vyhodnocování hypotéz	48
2.6.1	Moc	49
2.6.2	Úspěch	51
2.6.3	Požitekárství	53
2.6.4	Stimulace	55
2.6.5	Samostatnost	57
2.6.6	Univerzalismus	59
2.6.7	Benevolence	61
2.6.8	Tradice	63
2.6.9	Konformismus	65
2.6.10	Bezpečnost	67
2.7	Srovnání výsledků statistického testování	69
2.8	Diskuze	70
	ZÁVĚR	75
	LITERATURA	77
	SEZNAMY	80

ÚVOD

„Existuje jen jediný způsob, jak si poradit s životem, a to najít onen soubor hodnot, které nepodléhají módním trendům, které se nikdy nemění a budou neustále rodit ovoce v tom smyslu, že nám i uprostřed velice nejistého světa přinesou klid, zdraví a jistotu.“

Thomas Hora

V životě se člověk musí často rozhodovat a volit mezi více možnými cestami. Svobodná volba člověka však nepřináší jen pocity nezávislosti, ale je nutně spjatá také se zodpovědností, která z uskutečněného rozhodnutí plyne. V současném rychle se měnícím světě se setkáváme s mnoha nejistotami a čím dál častěji jsme tlakem společnosti nuceni změnit svůj postoj či chování. Jediným možným způsobem, jak si v tomto světě poradit se životem, je podle amerického psychiatra Thomase Hora nalezení souboru stálých hodnot, které člověku přinesou klid a jistotu.

O své hodnoty se člověk opírá při rozhodování. Hodnoty mohou být důvodem našeho jednání i významným motivačním činitelem. Hodnotová orientace člověka vypovídá mnohé o jeho osobnosti a charakteru. Na jejím základě můžeme do jisté míry dokonce předvídat chování člověka v některých situacích. To všechno nás vede k přesvědčení, že hodnoty a hodnotové orientace mají v lidském životě klíčové postavení a zásadním způsobem jej ovlivňují.

Hodnotové preference se v průběhu života člověka mění. Postoj k hodnotám může být ovlivněn v podstatě čímkoliv, co člověka nějakým způsobem zasáhne. Domníváme se, že podstatný vliv může mít také ekonomická situace rodiny, ve které člověk žije. Vycházíme přitom z předpokladu, že na finančních možnostech rodiny závisí podstatné faktory formující osobnost jedince. Otázka, zda má na hodnoty a hodnotovou orientaci člověka vliv ekonomická situace jeho rodiny, bude stěžejní problematikou této práce.

1 TEORETICKÁ ČÁST

V teoretické části se nejdříve separovaně věnujeme dvěma základním tématům. V první kapitole pojednáváme o ekonomické situaci rodiny. Naším cílem je přitom nejen přiblížit teorii této problematiky, ale také skrz teoretická východiska dospět ke klasifikaci rodin, která by nabízela obsahově validní definice jejich možných ekonomických situací. Druhé stěžejní téma této práce představují hodnoty a hodnotové orientace. Převážná část druhé kapitoly se věnuje teorii univerzální klasifikace hodnot podle Shaloma Schwartze. Jeho pojetí hodnot si představíme hlouběji, protože právě na konceptu univerzálních hodnot následně založíme hypotézy našeho výzkumu. Třetí kapitola se z velké části opírá o kapitoly předchozí. Zabývá se vztahem ekonomické situace rodiny jedince a jeho hodnot a hodnotové orientace. Zaměříme se na konkrétní faktory související s ekonomickou situací rodiny a definujeme jejich možný vliv na hodnotovou orientaci jedince.

1.1 Ekonomická situace rodiny

Definice ekonomické situace rodiny se do jisté míry překrývá s definicí životní úrovně. V podkapitole Životní úroveň se budeme věnovat vymezení podobností a odlišností těchto dvou pojmů. Klíčovým ukazatelem ekonomické situace rodiny je její finanční zabezpečení, které vyplývá z příjmů a výdajů dané domácnosti. Neopomeneme ani hospodaření s financemi a gramotnost potřebnou k sestavení rodinného rozpočtu. Ekonomickou situaci rodiny považujeme za relativně dobře měřitelnou přes její správu finančních aktiv a finančních závazků. Uvedenými tématy se budeme podrobněji zabývat v podkapitole Příjmy a výdaje domácnosti. Finanční možnosti rodiny úzce souvisejí také s materiálním zabezpečením, které si rodina může dovolit. Názory na nadstandardní či nedostatečné materiální zabezpečení však mohou být značně subjektivní a obtížně měřitelné. Tuto problematiku řešíme v podkapitole Materiální zabezpečení domácnosti. Teoretická východiska ekonomické situace rodiny uzavíráme podkapitolou Členění rodin podle jejich ekonomické situace, kde definujeme klasifikaci rodin založenou na poznacích z dřívějších kapitol a jiných výzkumů. Uvedené členění následně použijeme při našem výzkumu.

1.1.1 Životní úroveň

S ekonomickou situací rodiny je úzce provázaná životní úroveň rodiny. Nejedná se však o pojmy totožné. Ekonomická situace zahrnuje peněžní a materiální zabezpečení domácnosti. Definice životní úrovně hovoří o mnoha dalších faktorech ovlivňujících životní podmínky, které se ekonomické oblasti nedotýkají, nebo alespoň ne přímo.

Za výstižné pokládáme pojetí životní úrovně jako „souhrnu materiálních a kvalitativních podmínek života domácností v rámci dané společnosti, který zohledňuje takové aspekty, jako je příjmová úroveň, spotřeba a vybavenost domácností, kvalita bydlení, úroveň zdravotní péče a vzdělání, kvalita životního prostředí a případně v ještě širším pojetí další společensko-politické faktory, např. bezpečnost, lidská práva, rovnost příležitostí apod.“¹

Výše uvedená definice napovídá, že zkoumání a měření životní úrovně domácností je značně problematickou záležitostí. Materiální podmínky života domácností jsou ještě celkem objektivně uchopitelné. Na problém však narážíme při snahách o měření kvalitativních podmínek životní úrovně. Výsledkem takového zkoumání jsou často jen velmi subjektivní názory respondentů. Jako příklad můžeme uvést zjišťování úrovně zdravotní péče jako jednoho z faktorů životních podmínek domácností v České republice. Český statistický úřad se zaměřuje především na zjištění, zda respondenti lékaře potřebovali, zda jej navštívili, a na zjištění důvodů, proč respondenti nenavštívili specializovaného nebo zubního lékaře přesto, že ho navštívit potřebovali. Respondenti pak vybírají důvod svého chování. Tím může být, že ošetření je příliš drahé, jsou dlouhé čekací seznamy, respondenti se nemohli uvolnit z práce, neměli k lékaři dopravní spojení, mají strach z lékařů nebo ošetření, neznají žádného dobrého lékaře apod.²

Z pochopitelných důvodů, které jsme nyní nastínili, se při našem výzkumu nebudeme moci zabývat složitou problematikou efektivního měření všech faktorů životní úrovně domácností. Zaměříme se pouze na ekonomickou situaci rodiny.

---

¹ TICHÁ, M. *Česká ekonomika na prahu 21. století v kontextu společenského vývoje*. 2. akt. vyd. Ostrava: VŠB-TU, 2015. s. 80.

² Srov. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Příjmy a životní podmínky domácností*. Praha: ČSÚ, 2016. s. 256-266.

1.1.2 Příjmy a výdaje domácnosti

Finanční zabezpečení rodiny je klíčovým ukazatelem její ekonomické situace. Hlavním tématem jsou zde pro nás příjmy a výdaje domácnosti. Nesmíme však opomenout i samotné hospodaření s financemi, které může být nakonec směřodatnějším než samotné příjmy a výdaje. Hospodaření s financemi se většinou děje formou sestavování rodinného rozpočtu³.

Umění takový rozpočet sestavit však není samozřejmostí, vyžaduje určitou gramotnost člověka v oblasti financí a hospodaření s nimi. Podle Ministerstva financí ČR představují rozpočtovou gramotnost „kompetence nezbytné pro správu osobního/rodinného rozpočtu (např. schopnost vést rozpočet, stanovovat finanční cíle a rozhodovat o alokaci finančních zdrojů) a zahrnuje i schopnost zvládat různé životní situace z finančního hlediska. Rozpočtová gramotnost zahrnuje vedle výše popsané obecné složky také dvě složky specializované: správu finančních aktiv (např. vkladů, investic a pojištění) a správu finančních závazků (např. úvěrů nebo leasingu).“⁴

Domníváme se, že otázka samotných příjmů a samotných výdajů není zcela vypovídající o ekonomické situaci dané domácnosti.⁵ Narážíme tím na případy, kdy i přes relativně dostatečné příjmy jsou nakonec výdaje rodiny vyšší. Důvody mohou být různé, například vyšší počet členů domácnosti nebo nepříznivé zdravotní či životní podmínky konkrétní rodiny. Často je však důvodem i nedostatečná rozpočtová gramotnost členů domácnosti. Pokud rodina nedokáže sestavit rozpočet a adekvátně hospodařit s financemi, dostává se do problémů, které často řeší půjčkami. Následně se může situace ještě zhoršovat.⁶

Ekonomická situace výše popsané rodiny není příznivá. S velkou pravděpodobností se také odrazí na materiálním zabezpečení domácnosti – v následující kapitole se pokusíme přiblížit i tuto stránku. Naopak rodiny, které se nacházejí ve velmi dobré ekonomické situaci, zvládnou kromě placení všech svých výdajů navíc i spořit a případně investovat⁷. Toto jejich finanční zabezpečení se bude zpravidla odrážet i v materiálním zabezpečení domácností, ve kterých žijí.

---

³ Srov. SMRČKA, L. *Rodinný rozpočet a společnost spotřeby*. 1. vyd. Příbram: PB tisk Příbram, 2008.

⁴ MF. *Národní strategie finančního vzdělávání*. Praha: Ministerstvo financí ČR, 2010. s. 12.

⁵ Srov. VEČERNÍK J. a kol. *Práce, hodnoty a blahobyť: české realie v evropském kontextu*. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2016. s. 203-216.

⁶ Srov. MF. *Národní strategie finančního vzdělávání*. Praha: Ministerstvo financí ČR, 2010. s. 14.

⁷ Srov. SMRČKA, L. *Rodinný rozpočet a společnost spotřeby*. 1. vyd. Příbram: PB tisk Příbram, 2008. s. 229-269.

1.1.3 Materiální zabezpečení domácnosti

Pod materiálním zabezpečením domácnosti si můžeme představit všechny hmotné předměty, které zabezpečují chod a hospodaření domácnosti. Je však relativně obtížné určit, čím vším by měla domácnost disponovat, aby byla dobře materiálně zabezpečena. Nebo naopak, jak by měla vypadat domácnost, o které bychom soudili, že trpí vážnými nedostatky materiálního zabezpečení. S tímto problémem se můžeme snažit vyrovnat různými způsoby.

Jako příklad si opět uvedeme Český statistický úřad, který se v souvislosti s měřením životních podmínek snaží kvantitativně zjistit charakteristiky bydlení a vybavenost domácností⁸. Důležitými faktory, které jsou zjišťovány v rámci tohoto statistického šetření charakteristik bydlení, jsou například, zda dům nebo bytová jednotka disponuje koupelnou a splachovacím záchodem, počet obytných místností, celková plocha bytu, počet osob na obytnou místnost, celková plocha na osobu apod. Vybavenost domácností je zjišťována na základě stanovených pěti předmětů. Jedná se o pračku, barevný televizor, telefon (pevnou linku nebo mobil), osobní počítač a osobní auto. Respondenti jsou dotazováni nejprve, zda je jejich domácnost těmito předměty vybavena a případně, zda si předměty jejich domácnost z finančních důvodů nemůže dovolit.

Toto měření je pro účely statistického úřadu jistě funkční, avšak neodpovídá přímo našemu pojetí materiálního zabezpečení domácnosti. Při našem výzkumu budeme s tímto pojmem pracovat poněkud v širším slova smyslu. Chceme totiž docílit toho, aby respondenti mohli do svých odpovědí promítnout také subjektivní hodnocení materiálního zabezpečení svých domácností. Respondenti se tak budou moci svobodně rozhodnout, zda svou domácnost považují za nadstandardně materiálně zabezpečenou, nebo zda mají pocit, že jejich domácnost trpí nedostatkem. Respondentům proto nebudeme předkládat striktně definovanou vizi nadstandardu a nedostatku v materiálním zabezpečení jejich domácností. Domníváme se, že pro náš výzkum budou odpovědi směřodatnější tehdy, pokud se respondentů zeptáme na subjektivní vnímání jejich situace.

---

⁸ Srov. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Příjmy a životní podmínky domácností*. Praha: ČSÚ, 2016. s. 58-61.

1.1.4 Členění rodin podle jejich ekonomické situace

Ekonomickou situací rodiny se budeme zabývat ve výzkumu popisovaném v druhé části této práce. Právě kvůli výzkumu je pro nás nutné rozdělit respondenty podle ekonomických podmínek, v nichž žijí. Při definování možných ekonomických situací a jejich vysvětlování respondentům jsme naráželi na mnoho problémů – především v oblasti rizika nejasného pochopení našich definic, nebo příliš obecného vymezení výroků, čímž bychom mohli ohrozit obsahovou validitu. Konečnou podobu členění rodin podle jejich ekonomické situace si nyní představíme.

Členění rodin podle jejich ekonomické situace⁹:

- ***Rodiny s velmi špatnou ekonomickou situací***
  - domácnost trpí nedostatkem, žije s obtížemi „od výplaty k výplatě“ nebo žije na dluh
- ***Rodiny s nepříliš dobrou ekonomickou situací***
  - domácnost netrpí nedostatkem, ale nemůže si dovolit téměř nic ušetřit
- ***Rodiny se spíše střední ekonomickou situací***
  - domácnost je dostatečně materiálně zabezpečena a může si dovolit i něco ušetřit
- ***Rodiny s dobrou ekonomickou situací***
  - domácnost je dobře materiálně zabezpečena a může si dovolit dostatečně spořit
- ***Rodiny s velmi dobrou ekonomickou situací***
  - domácnost je nadstandardně materiálně zabezpečena a může si dovolit výrazně spořit

---

⁹ Srov. POSPÍŠIL, J., POSPÍŠILOVÁ, H., ŠPATENKOVÁ, N. General Attitudes To The Faith, Religion, Ethics And Solidarity Among The Czech Adults. In *3rd International Multidisciplinary Scientific Conference on Social Sciences and Arts SGEM 2016*, www.sgemsocial.org, *SGEM2016 Conference Proceedings*. Albena: SGEM, 2016. s. 549-556.

1.2 Hodnoty a hodnotové orientace

V této kapitole se budeme zabývat nejprve vymezením pojmů hodnoty a hodnotové orientace. Narážíme však na problém významné terminologické různorodosti pojmu hodnota. Pokusíme se přiblížit alespoň některé autory, kteří se tomuto tématu věnují. Z českých autorů budeme jmenovat Cakirpaloglu, Prudkého a Smékala, z významných zahraničních autorů pak Rokeache a Kluckhohna. Následně si hlouběji představíme univerzální klasifikaci hodnot Shaloma Schwartze, o kterou se budeme opírat při našem výzkum.

1.2.1 Vymezení základních pojmů

Problematice hodnot se věnuje mnoho autorů. Ani odborné názory na definice, kategorizace a celkové pojetí hodnot však nejsou jednoznačné¹⁰. Teorie a stanoviska se liší také v důsledku specifčnosti konkrétního oboru, ve kterém se angažuje daný vědec. Axiologii se zabývají filosofové, psychologové, sociologové, pedagogové a mnozí další. Psycholog a filosof Panajotis Cakirpaloglu vnímá příčinu terminologické různorodosti pojmu hodnota v její hlavní vlastnosti, tedy obecnosti. Podle něj představuje hodnota „nejobecnějšího psychického činitele veškerého individuálního prožívání a jednání“¹¹. Cakirpaloglu se přiklání k psychologické teorii, že „hodnota představuje specifickou psychickou kategorii, která tvoří poměrně stabilní trvalou strukturu osobnosti významnou pro individuální, sociální a historickou realizaci člověka“¹².

Další český autor, sociolog Libor Prudký, se domnívá, že „Pojem hodnota je vždy spojen s postižením významu objektu, který jedinec či skupina tomuto objektu přikládá. Hodnota je přijaté sdělení o důležitosti něčeho či někoho.“¹³ Hodnotové preference představují jednoznačnější pojem než hodnoty samotné. Představují určitou hierarchii na základě porovnání hodnot a následného utvoření hodnotového žebříčku. Prudký výstižně definuje pojem hodnotové preference slovy „Obvykle je to prosté vyjádření faktu, že hodnoty jsou vždy součástí či projevem hodnotících opor a jako

¹⁰ Srov. PRUDKÝ, L. a kol. *Studie o hodnotách*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. 236 s.

¹¹ CAKIRPALOGLU, P. *Psychologie hodnot*. Nakladatelství Votobia s.r.o., 2004. s. 313.

¹² Tamtéž. s. 343.

¹³ PRUDKÝ, L. *Hodnoty a normy v České společnosti – stav a vývoj v posledních letech*. Akademické nakladatelství CERM, 2004. s. 8.

takové jsou ve vzájemných preferenčních vztazích.“¹⁴ Jako specifikace obsahu hodnotových preferencí vnímá Prudký hodnotové orientace. Jde podle něj o určité utváření a rozvoj hodnot v čase. „Vyjadřují cestu, zacílení, směr, kterým se hodnoty budou pravděpodobně ubírat či ubírají.“¹⁵

Americký sociolog a psycholog Milton Rokeach¹⁶ člení hodnoty na cílové a instrumentální. Cílové hodnoty představují konečný – cílový stav. Tedy to, o co člověk usiluje. Tyto hodnoty souvisejí s osobností nebo společností. Hodnoty instrumentální jsou pak způsoby chování, jednání a přesvědčení. Jedná se o prostředky k dosažení hodnot cílových. Instrumentální jsou hodnoty morální a hodnoty spjaté se sebeuplatněním a inteligencí.

Český psycholog Vladimír Smékal¹⁷ uvažuje o hodnotách ze čtyř různých úhlů pohledu. Prvním jsou hodnoty jako obecné cíle, o které člověk usiluje. Smékal přitom upozorňuje na podobnost tohoto pojetí hodnot s takzvanými cílovými hodnotami definovanými Rokeachem. Podle druhého pohledu představují hodnoty prostředky, jejichž užíváním dosahujeme něčeho, co je pro nás významné. Opět vnímáme souvislost s Rokeachovým pojetím hodnot instrumentálních. Třetí pohled vnímá hodnotu jako princip, kvůli němuž stojí za to o něco usilovat nebo se něčemu vyhýbat. Posledním pohledem jsou hodnoty jako kritéria, na základě kterých posuzujeme a oceňujeme různé předměty a události.

Americký sociolog a antropolog Clyde Kluckhohn definoval hodnotu jako pojem „explicitní či implicitní, platný pro jednotlivce nebo charakteristický pro skupinu, který označuje tužby, které ovlivňují volby způsobů, možností a cílů jednání“¹⁸. Hodnotová orientace může být podle něj definována jako „zobecněná, organizovaná a jednání ovlivňující koncepce přírody, místa člověka v ní, vztahů člověka k člověku a všech tužeb, které se mohou vztahovat k prostředí, v němž člověk žije, či k mezilidským vztahům“¹⁹.

---

¹⁴ PRUDKÝ, L. a kol. *Inventura hodnot: výsledky sociologických výzkumů hodnot ve společnosti České republiky*. 1. vyd. Praha: Academia, 2009. s. 33.

¹⁵ Tamtéž. s. 34.

¹⁶ Srov. PRUDKÝ, L. a kol. *Studie o hodnotách*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. s. 87.

¹⁷ Srov. SMÉKAL, V. *Pozvání do psychologie osobnosti*. 3. upr. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2009. s. 255-260.

¹⁸ KLUCKHOHN, C. Values and Value Orientations in the Theory of Action. In PARSONS, T. – SHILS, E. A. (eds.) *Toward a general theory of action*. 1. vyd. Cambridge: Harvard University Press, 1951. s. 395. Přeložil J. Pospíšil.

¹⁹ Tamtéž. s. 411.

Dalším významným autorem je izraelský sociolog a psycholog Shalom Schwartz. Jeho pojetí hodnot se budeme věnovat ve větší míře v dalších kapitolách. Právě na jeho konceptu univerzálních hodnot totiž založíme výzkum, který popisujeme ve druhé části této práce.

1.2.2 Klasifikace hodnot podle S. Schwartze

Sociolog a psycholog, profesor Jeruzalémské univerzity, Shalom H. Schwartz se společně s Bilským pokusili o nalezení a definování univerzální klasifikace hodnot, která by byla společná pro lidi žijící v různých zemích a různých kulturách. Opírali se přitom o několik formálních vlastností hodnot. Hodnoty jsou podle nich pojmy nebo přesvědčení, vztahují se k žádoucím koncovým stavům nebo chování, přesahují specifické situace, řídí výběr nebo ohodnocení chování a jevů a jsou uspořádány podle relativní důležitosti.²⁰

Výsledkem jejich práce bylo definování osmi motivačních typů hodnot, tedy univerzálních hodnotových typů. Na základě následných výzkumů prováděných v mnoha zemích celého světa procházela jejich teorie několik let značným vývojem. V závislosti na nových poznacích pak byla tato klasifikace v několika směrech modifikována.²¹

Nakonec Schwartz dospěl k deseti univerzálním motivačním typům hodnot. Ke každému hodnotovému typu dále určil několik pro něj charakteristických hodnot²². Dále definoval také vztahy mezi jednotlivými hodnotovými typy, a to na principu konfliktů a slučitelnosti²³. Charakteristickým hodnotám a vztahům mezi jednotlivými hodnotovými typy se budeme podrobněji věnovat v dalších kapitolách.

Koncept univerzálních hodnot Shaloma Schwartze je jedním z nejpoužívanějších při současných empirických výzkumech zaměřených na problematiku hodnot. Právě tuto klasifikaci hodnot využijeme i my v další části této práci při kvantitativním výzkumu.

---

²⁰ Srov. ŘEHÁKOVÁ, B. Měření hodnotových orientací metodou hodnotových portrétů S. H. Schwartze. *Sociologický časopis*. 2006, Vol. 42, č. 1, s. 108.

²¹ Srov. PRUDKÝ, L. a kol. *Inventura hodnot: výsledky sociologických výzkumů hodnot ve společnosti České republiky*. 1. vyd. Praha: Academia, 2009. s. 89-92.

²² Srov. SCHWARTZ, S. H. Universals in Value Content and Structure. In ZANNA, M. P. *Advances in Experimental Psychology*. San Diego: Academic Press, 1992. s. 5-12.

²³ Srov. Tamtéž. s. 13-15.

1.2.3 Hodnotové typy a jejich charakteristické hodnoty

V této kapitole si postupně představíme všech deset hodnotových typů včetně jejich charakteristických hodnot tak, jak je definoval Schwartz²⁴. U každého motivačního typu následně v krátkosti zhodnotíme základní potřeby a přesvědčení pro něj typická.²⁵

Motivační typy a hodnoty:

1. *Moc*

- *sociální moc, autorita, bohatství, zachování dobrého jména, společenské uznání*

Důležitost bohatství, peněz a drahých věcí. Potřeba respektu od jiných lidí. Touha ovládat ostatní.

2. *Úspěch*

- *úspěšnost, schopnost, ctízádnost, vlivnost, inteligence*

Potřeba předvádět své schopnosti pro získání obdivu od lidí. Touha stát se velmi úspěšným a lidmi oceňovaným.

3. *Požitekářství*

- *zábava, užívání života, nestřídmost*

Potřeba užívání si života. Člověk by měl vyhledávat příležitosti k pobavení se a dělat věci, které mu přinášejí potěšení.

4. *Stimulace*

- *odvaha, pestrý život, vzrušující život*

Důležitost nových aktivit a překvapení. Potřeba dělat mnoho různých věcí, vyhledávat dobrodružství, riskovat. Dosažení vzrušujícího života.

---

²⁴ Srov. SCHWARTZ, S. H. Universals in Value Content and Structure. In ZANNA, M. P. *Advances in Experimental Psychology*. San Diego: Academic Press, 1992. s. 5-12.

²⁵ Při definování typických základních potřeb a přesvědčení jsme vycházeli ze Schwartzova nástroje pro zjišťování hodnotových orientací pomocí portrétů.

Srov. ŘEHÁKOVÁ, B. Měření hodnotových orientací metodou hodnotových portrétů S. H. Schwartze. *Sociologický časopis*. 2006, Vol. 42, č. 1, s. 113-117.

Srov. VÁVRA, M. *Hodnotový portrét evropských zemí: Srovnávací analýza s použitím přístupu Shaloma Schwartze*. CESES FSV UK, 2007. s. 18-19.

5. *Samostatnost*

- *zvědavost, tvořivost, svoboda, volba vlastních cílů, nezávislost, sebeúcta*

Potřeba tvořit, promýšlet nové myšlenky, jednat vlastním originálním způsobem. Člověk by měl sám rozhodovat o tom, co dělá. Touha po svobodě a nezávislosti na ostatních.

6. *Univerzalizmus*

- *ochrana životního prostředí, jednota s přírodou, svět krásy, tolerance, sociální spravedlnost, moudrost, rovnost, mírový svět, vnitřní harmonie*

Přesvědčení, že s každým člověkem by mělo být zacházeno stejně a každý by měl mít stejné příležitosti. Důležitost naslouchání a snaha o porozumění ostatním lidem, a to i v případě, kdy má jiný člověk jiné nebo přímo opačné názory. Potřeba chránit a pečovat o životní prostředí.

7. *Benevolence*

- *ochota, čestnost, odpuštění, oddanost, zodpovědnost, duchovnost, skutečné přátelství, citová a duchovní intimnost, smysl života*

Touha pomáhat lidem kolem sebe a věnovat se blízkým lidem. Důležitost loajality k přátelům.

8. *Tradice*

- *podřízení se životním okolnostem, zbožnost, pokora, úcta k tradicím, mírnost, odpoutání od světských zájmů*

Důležitost pokory a skromnosti. Člověk by na sebe neměl přitahovat pozornost. Potřeba dodržovat tradice a zvyky, ať už rodinné nebo náboženské.

9. *Konformizmus*

- *poslušnost, úcta k rodičům a starším lidem, zdvořilost, sebeovládání*

Přesvědčení, že lidé by měli dělat to, co se po nich žádá. Měli by za všech okolností dodržovat pravidla a chovat se spořádaně. Všem, o čem by lidé řekli, že je to špatné, je potřeba se vyhnout.

10. Bezpečnost

- *čistota, národní bezpečnost, opětování služeb, sociální pořádek, bezpečnost rodiny, pocit sounáležitosti, zdraví*

Potřeba žít v bezpečném prostředí. Všem, co by bezpečnost mohlo ohrozit, je potřeba se vyhnout. Přesvědčení, že stát by měl chránit své občany a zajistit jim bezpečí před všemi hrozbami.

1.2.4 Vztahy mezi motivačními typy hodnot

Teorie Shaloma Schwartze o univerzální hodnotové klasifikaci vymezuje i vztahy mezi jednotlivými motivačními typy hodnot. Schwartz vymezuje hodnoty protichůdné, které jsou vzájemně v konfliktu a hodnoty slučitelné, které jsou vzájemně kompatibilní. Hodnotové typy, které jsou v souladu, mají vždy určitou společnou orientaci ve vztahu k životnímu postoji člověka.

Vztahy mezi motivačními typy hodnot přenesl Schwartz do kruhového modelu (obr. č. 1), ve kterém platí, že „čím blíže si jsou kterékoliv dva typy hodnot v libovolném směru kolem kruhu, tím podobnější si jsou jejich motivace, čím si jsou vzdálenější, tím protichůdnější jsou jejich motivace“²⁶.

Kruhový model přehledně vypovídá o souladných a konfliktních vztazích mezi jednotlivými hodnotovými typy. Za souladné lze považovat hodnotové typy Tradice a Konformismus – důraz na sebekontrolu a podřízení, Konformismus a Bezpečnost – důraz na harmonii ve vztazích a ochranu pořádku, Bezpečnost a Moc – důraz na potřebu vyhnout se hrozbám nejistot, Moc a Úspěch – důraz na sociální nadřazenost a úctu, Úspěch a Požitkářství – potřeba nestřídmosti, Požitkářství a Stimulace – potřeba příjemného vzrušení, Stimulace a Samostatnost – důraz na otevřenost ke změně a motivaci k mistrovství, Samostatnost a Univerzalismus – důraz na uspokojení z rozmanitostí života a důvěru ve vlastní úsudek, Univerzalismus a Benevolence – potřeba překročení sobeckých zájmů a zlepšení situace druhých, Benevolence a Tradice – v tomto případě nebylo racionální zdůvodnění souladu nalezeno.²⁷ Konfliktní vztahy hodnotových typů pro přehlednost graficky oddělíme.

---

²⁶ ŘEHÁKOVÁ, B. Měření hodnotových orientací metodou hodnotových portrétů S. H. Schwartze. *Sociologický časopis*. 2006, Vol. 42, č. 1, s. 112.

²⁷ Srov. Tamtéž. s. 111.

Konfliktní podoby motivačních typů hodnot²⁸:

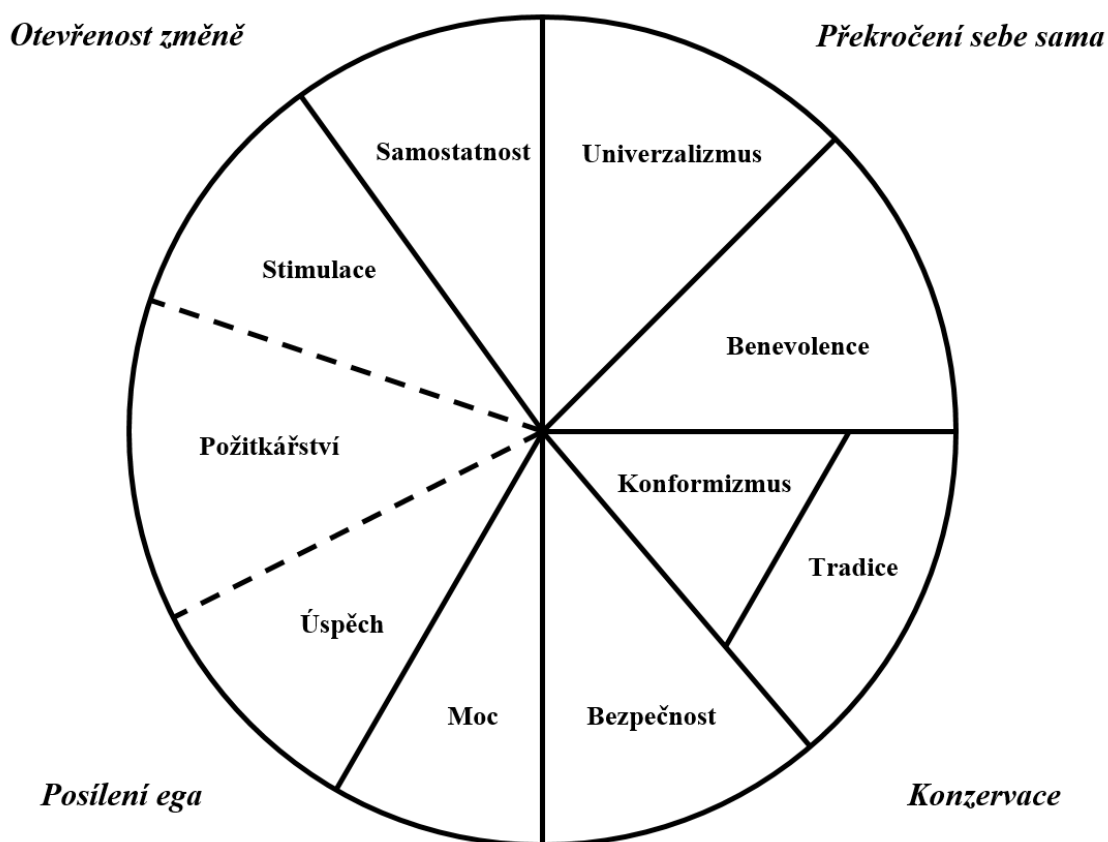
- POSÍLENÍ EGA → Moc, Úspěch
  - sledování vlastních zájmů
- PŘEKROČENÍ SEBE SAMA → Univerzalismus, Benevolence
  - blaho a zájmy druhých

- OTEVŘENOST ZMĚNĚ → Samostatnost, Stimulace
  - nezávislé jednání, myšlení, cítění, připravenost k novým zkušenostem
- KONZERVACE → Konformismus, Tradice, Bezpečnost
  - sebeomezení, pořádek, odpor ke změnám

Dalšími protichůdnými hodnotovými typy, vedle těch orientovaných na posílení ega vůči překročení sebe sama a na otevřenost změně vůči konzervaci, je Požitkářství proti Konformitě a Tradici. Požitkářství má specifické postavení mezi ostatními typy hodnot. Figuruje totiž na pomezí hodnot orientovaných na otevřenost změně a orientovaných na posílení ega.

---

²⁸ Srov. PRUDKÝ, L. a kol. *Inventura hodnot: výsledky sociologických výzkumů hodnot ve společnosti České republiky*. 1. vyd. Praha: Academia, 2009. s. 94.

Teoretický model vztahů mezi deseti motivačními typy hodnot²⁹

Obrázek č. 1: Teoretický model vztahů mezi deseti motivačními typy hodnot

²⁹ Srov. ŘEHÁKOVÁ, B. Měření hodnotových orientací metodou hodnotových portrétů S. H. Schwartze. *Sociologický časopis*. 2006, Vol. 42, č. 1, s. 112.
Srov. SCHWARTZ, S. H. Universals in Value Content and Structure. In ZANNA, M. P. *Advances in Experimental Psychology*. San Diego: Academic Press, 1992. s. 45.

1.3 Faktory závislé na ekonomické situaci rodiny jedince a ovlivňující jeho hodnotovou orientaci

V dřívějších kapitolách jsme se zabývali ekonomickou situací rodiny a hodnotami zcela odděleně. Stěžejní problematikou této práce je však vzájemný vliv a závislostní vztah ekonomické situace rodiny jedince a jeho hodnot a hodnotové orientace. Proto se nyní zaměříme na konkrétní faktory související s ekonomickou situací rodiny a definujeme jejich možný vliv na hodnotovou orientaci jedince. Budeme se přitom z velké části opírat o teoretická východiska popsaná v první a druhé kapitole této práce. Tato kapitola vysvětlí důvody našich domněnek o souvislostech ekonomické situace rodiny jedince a jeho hodnotovou orientací.

1.3.1 Bydlení

Na způsob bydlení můžeme v souvislosti s ekonomickou situací rodiny nahlížet z různých úhlů pohledu. Domníváme se, že těmi zásadními, které mohou ovlivnit hodnoty jedince, je bydlení z hlediska jeho lokality, vybavenosti domácnosti, dále bydlení z hlediska množství prostoru pro osoby v domácnosti a bydlení z hlediska počtu a generační příslušnosti členů domácnosti.

Všechny vyjmenované aspekty se vážou k finančním možnostem rodin. Lokality bydlení mohou být finančně velmi náročné, nebo naopak finančními nároky přizpůsobené sociální závislosti rodin na státní podpoře. Podobně je tomu také z hlediska vybavenosti domácností. Chudé domácnosti si mnohdy nemohou dovolit ani základní vybavení. Na finančních možnostech rodiny závisí také množství prostoru pro osoby žijící v domácnosti. Ceny nemovitostí i pronájmů se odvíjejí od obývané plochy. To všechno jsou faktory ovlivňující prostředí, ve kterém člověk žije, a přitom právě prostředí má klíčový vliv na utváření osobnosti člověka.³⁰

Charakter bydlení může určovat také sociální prostředí jedince. Lokalita bydlení má vliv na sousedy, se kterými sice nemusíme záměrně budovat osobní vztahy, ale i přes to nás mohou ovlivňovat svým způsobem chování, které se může stát nepřehlédnutelným. V horších případech nás mohou sousedi přímo omezovat v našich

---

³⁰ Srov. KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. s. 59-78.

morálních či zákonných právech. Lze předpokládat, že velký vliv na sebe budou mít také děti sousedů, které se setkávají na hřištích a v parcích nejbližší svého bydlení.³¹

Na rozsah času tráveného mimo domov může mít vliv i množství prostoru, které má jedinec k dispozici ve své domácnosti. Je pravděpodobné, že pokud jedinec nemá dostatek prostoru a soukromí ve svém obydlí, má více důvodů trávit čas mimo něj. Nejjednodušším způsobem je pak začlenění do dostupných místních sociálních skupin. Dospělí nebo děti se tak ocitnou v jisté sociální skupině, aniž by původně měli tento záměr. Rodiny volí lokalitu bydlení podle své ekonomické situace. Právě lokalita se však může stát stěžejní pro začlenění jedince do určité sociální skupiny, v jehož důsledku jedinec nakonec sociální skupině přizpůsobí i svou hodnotovou orientaci.^{32;33}

1.3.2 Materiální zabezpečení

Na finančních možnostech závisí také materiální zabezpečení rodiny. V první kapitole této práce jsme uváděli pět základních materiálních předmětů stanovených Českým statistickým úřadem pro měření životních podmínek domácností. Jednalo se o pračku, barevný televizor, telefon (pevná linka nebo mobil), osobní počítač a osobní auto. I v těchto základních předmětech, kterými disponuje většina domácností, nalézáme významné faktory ovlivňující hodnotovou orientaci společnosti.

Televize a internet zastupující masmédiá mohou společnost ovlivňovat v mnoha ohledech pozitivně i negativně. V každém případě však můžeme říci, že masmédiá mají formativní funkci, která působí na postoje a tím ovlivňuje osobnost jedince.³⁴ Přes mobilní telefon můžeme přivolat pomoc, a tím se cítit v bezpečnějším prostředí. Telefon může především u starších nebo znevýhodněných jedinců dopomáhat v jejich komunikaci s okolním světem bez nutnosti fyzického přemístění. Tito lidé tak mohou snadněji udržovat vztahy s blízkými lidmi. Vlastnictví osobního auta může mít významný vliv na mobilitu jedince, se kterou dále souvisí dostupnost vzdělání, služeb, i možnosti jeho pracovního uplatnění. V důsledku vlastnictví osobního auta se pak jedinec může cítit svobodně a nezávisle.

---

³¹ Srov. MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006. s. 103-106.

³² Srov. KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. s. 79-100.

³³ Srov. TAVEL, P. *Vybrané kapitoly ze sociální psychologie*. 2. rozš. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009. s. 27-31.

³⁴ Srov. KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. s. 126-129.

Nesmíme pominout také vliv materiálního zabezpečení na zdravý vývoj dítěte. Rodina s lepšími finančními možnostmi může dětem koupit vhodnější a stimulující hračky, čímž dítěti vytvoří podnětné prostředí pro jeho vývoj. Poskytne mu kvalitnější stravu a předá dítěti lepší stravovací návyky, a tím i základ pro lepší zdraví.³⁵

1.3.3 Volný čas

Ekonomická situace rodiny ovlivňuje také přístup jejích členů k volnému času. Volnočasové aktivity jsou ve většině případů spjaté s určitými finančními náklady. Jako příklad lze uvést poplatek za zájmový kroužek, cenu za dopravu, vstupné na výletech, nebo odměnu pro lektora či trenéra. Domníváme se, že finanční náročnost trávení volného času nevypovídá přímo o jeho smysluplnosti. Avšak souhlasíme s názorem, že „o úrovni společnosti svědčí i to, kolik prostředků jsou lidé schopni a ochotni věnovat pro využívání volného času. Krácení prostředků investovaných do této oblasti je neprozíravé, náklady se bohatě vrátí v budoucnosti.“³⁶ Odpočínutý člověk pak podá lepší pracovní výkon, při své práci může uplatnit nové vědomosti získané zájmovou činností a také bude lépe zvládat mezilidské vztahy na pracovišti.³⁷

Volný čas a hodnoty jedince spolu souvisejí a vzájemně se ovlivňují³⁸, proto je klíčové, jakým způsobem se svým volným časem jedinec nakládá. Jednání člověka ve volném čase může souviset s tím, zda se zabaví sám, nebo potřebuje, aby jej bavil někdo jiný. Dalším podstatným ukazatelem může být, zda jedinec tráví svůj volný čas raději o samotě, nebo v interakci s jinými lidmi. Zda tráví svůj volný čas se svou rodinou, nebo raději s přáteli. Důležitým aspektem je také množství volného času jedince. Narážíme na možnost nezdravého podceňování či přeceňování volného času na úkor pracovních či jiných povinností.³⁹

Ekonomická situace rodiny má také vliv na volný čas dětí. Lepší finanční možnosti rodiny mohou dětem zabezpečit zajímavější a podnětnější prázdniny, výlety a zážitky obecně. Aktivity mohou být spojené s cestováním, kulturou i vzděláváním.

---

³⁵ Srov. MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006. s. 103.

³⁶ PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času: Teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2002. s. 15.

³⁷ Srov. Tamtéž.

³⁸ Srov. POSPÍŠILOVÁ, H. *Mládež, hodnoty a volný čas*. 1. vyd. Olomouc: Hanex, 2010.

³⁹ Srov. PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času: Teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2002. s. 28-31.

Rodiče naučí děti rozmanité sporty, jejichž provozování by si rodiny s velmi špatnou ekonomickou situací nemohly dovolit.⁴⁰

Lze předpokládat, že v konkrétních volnočasových aktivitách se mohou promítat také konkrétní charakteristické hodnoty. Příkladem mohou být aktivity orientované na zábavu, potěšení a užívání si života, aktivity dobrodružné, vzrušující a riskantní, nebo aktivity tvořivé, kreativní a umělecké.

1.3.4 Vzdělání

Na finančních možnostech rodiny závisí také to, jak dlouho je schopná živit studující děti. U rodin s nepřilíš dobrou ekonomickou situací je předpoklad, že si nemůžou dovolit finančně podporovat děti při studiu po stejně dlouhou dobu jako rodiny velmi dobře finančně zabezpečené. Děti z chudších rodin mohou tuto situaci řešit například volbou finančně nebo časově méně náročného oboru vzdělávání, či zajišťováním si finančních prostředků vlastními silami.

Vzdělání samo o sobě může být významnou hodnotou a zásadním faktorem v utváření osobnosti dítěte.⁴¹ Vzdělání a kultivování rodiče mohou stimulovat a podporovat své dítě při jeho vzdělávání i při rozvoji jeho duševních schopností a kulturních dovedností. Skrze vyšší vzdělání se pak člověku otvírá nebo zavírá brána k určitým povoláním a společenským postavením.⁴²

---

⁴⁰ Srov. MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006. s. 103.

⁴¹ Srov. KRAUS, B. *Sociální aspekty výchovy*. 2. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 1999. s. 128.

⁴² Srov. MOŽNÝ, I. *Sociologie rodiny*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002. s. 89.

1.3.5 Sociální kapitál

Společenské postavení a sociální kapitál souvisí se všemi výše uvedenými faktory ekonomické situace rodiny. Sociální kapitál můžeme definovat jako „zdroje, které má rodina uloženy ve svých konexích a stycích, ve výhodných známostech a přátelích.“⁴³

Nabytí sociálního kapitálu může být ovlivněno lokalitou bydlení, materiálním zabezpečením rodiny, možnostmi trávení volného času i vzděláním v souvislosti se sociálními skupinami, ve kterých měl jedinec možnost se pohybovat.

Domníváme se, že sociální kapitál se váže především k hodnotám orientovaným na posílení ega. Příkladem mohou být hodnoty jako sociální moc, autorita, společenské uznání, zachování dobrého jména, vlivnost a ctižádostivost.

1.3.6 Zdravotní péče

Zdravotní péče je sice v naší republice z převážné části poskytována bezplatně v rámci povinného všeobecného zdravotního pojištění, i přes to se však některé poplatky spojené se zdravotní péčí mohou stát významnou finanční zátěží pro rodinný rozpočet. Jako příklad nutného vydání peněz za zdravotní péči můžeme uvést nákup léčiv bez receptu, doplatky na léky na lékařský předpis, úhradu za ambulantní péči, nebo regulační poplatek za využití lékařské pohotovostní služby. Součástí systému zdravotní péče jsou také soukromá zdravotnická zařízení, ve kterých hradí pacienti významnou část nákladů na ošetření.⁴⁴

Na základě svých finančních možností jedinec volí konkrétní léčiva, v horších ekonomických podmínkách se dokonce rozhoduje, zda si vyzvedne lékařem předepsané léky s doplatkem. Jedinec se může ocitnout také v situaci, kdy z finančních důvodů zvažuje, zda využít lékařské pohotovostní služby, nebo se svým zdravotním stavem vydržet a nechat se vyšetřit až v běžných ordinačních hodinách. V situacích, které jsme nyní nastínili, zvažuje jedinec svou ekonomickou situaci v souvislosti s hodnotou svého zdraví.

---

⁴³ MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006. s. 104.

⁴⁴ Srov. TICHÁ, M. *Česká ekonomika na prahu 21. století v kontextu společenského vývoje*. 2. akt. vyd. Ostrava: VŠB-TU, 2015. s. 125-131.

1.4 Shrnutí

Ekonomická situace rodiny závisí především na jejích příjmech, výdajích a schopnosti hospodařit s financemi. Vyplyvající finanční možnosti pak rodinu ovlivňují v mnoha zásadních oblastech života. V závislosti na svých finančních možnostech volí rodina lokalitu bydlení, a tím se s velkou pravděpodobností začlení do místních sociálních skupin, které budou ovlivňovat hodnotovou orientaci jedince. Ukazatelem ekonomické situace rodiny je také vybavenost domácnosti a materiální zabezpečení, kterým rodina disponuje. Komunikační prostředky mohou v jedinci vyvolat pocit bezpečnějšího prostředí, nebo také významně ulehčit navazování sociálních vztahů. V důsledku vlastnictví osobního auta mohou být posíleny hodnoty svobody a nezávislosti. Ekonomickou situací je ovlivněn také přístup rodiny k volnému času. Rodiny s lepšími finančními možnostmi si mohou dovolit zajímavější a podnětější výlety spojené s cestováním, kulturou i vzděláváním. Tyto zážitky mohou rozvíjet tvořivost a kreativitu. Na finančních možnostech rodiny závisí i vzdělání jejích členů. Jedinci z rodin s velmi špatnou ekonomickou situací nemohou být při svém vzdělávání finančně podporováni stejně jako jedinci z rodin s velmi dobrou ekonomickou situací. To může být důvodem volby finančně nebo časově méně náročného oboru vzdělávání, čímž se jedinci mohou zavřít cesty k některým povoláním a společenským postavením. Ekonomická situace rodiny ovlivňuje i její sociální kapitál a tím posiluje či oslabuje hodnoty společenského uznání, sociální moci, vlivnosti či zachování dobrého jména. V neposlední řadě je finančními možnostmi rodiny ovlivněn také její přístup k hodnotě zdraví a zdravému životnímu stylu. Při některých situacích jedinci volí zdravotní služby nebo léky a léčiva v závislosti na jejich cenách.

2 VÝZKUM

Výzkum zakládáme na naší teorii o vlivu ekonomické situace rodiny jedince na jeho hodnoty a hodnotovou orientaci. V teoretické části této práce uvádíme i včetně odůvodnění některé faktory závislé na ekonomické situaci rodiny a přímo či nepřímo ovlivňující hodnoty jedince. Za klíčové faktory považujeme lokalitu a způsob bydlení, materiální zabezpečení a vybavení domácností, trávení volného času, přístup ke vzdělávání, zisk sociálního kapitálu a možnosti zdravotní péče.

V teoretické části se rovněž samostatně zabýváme problematikou ekonomické situace rodiny a možnostmi jejího měření. Uvedli jsme členění rodin podle jejich ekonomické situace, které nyní použijeme při výzkumu. Významným tématem teoretické části jsou také hodnoty a hodnotové orientace. Zaměřili jsme se především na teorii univerzální klasifikace hodnot podle Shaloma Schwartze. Jeho definování charakteristických hodnot a deseti hodnotových typů se pro nás nyní stane nástrojem pro měření hodnot a hodnotových orientací.

2.1 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu je zjistit, zda skutečně má ekonomická situace rodiny jedince významný vliv na jeho vztah k hodnotám. Stanovíme průzkumné otázky, jejichž cílem bude zjistit hodnotové orientace skupin jedinců podle ekonomických situací jejich rodin. Výzkumné otázky budou zjišťovat, zda má ekonomická situace rodiny jedince významný vliv na jeho vztah k určitému hodnotovému typu. Chceme se přitom zabývat všemi deseti hodnotovými typy samostatně. Pro výzkumné otázky stanovíme hypotézy, jejichž ověřením a vyhodnocením chceme docílit zjištění statistických závislostí mezi určitým hodnotovým typem a ekonomickou situací rodiny jedince. V případě zjištění statisticky významného vztahu určíme i hladinu této významnosti.

2.2 Metody sběru dat

Data byla získána pomocí dotazníkového šetření v průběhu roku 2016. Výběr respondentů byl zcela náhodný jak z hlediska ekonomické situace jejich rodiny, tak i z hlediska jejich hodnotové orientace. Vzhledem k našim možnostem pocházeli respondenti převážně z Moravy a Slezska.

Dotazník by rozdělen na dvě části. Respondenti nejprve zhodnotili ekonomickou situaci, ve které žijí⁴⁵. Níže uvádíme konkrétní formulaci této položky včetně možností odpovědí. Respondenti měli zvolit jednu z nabízených možností.

Situaci Vaší rodiny z hlediska příjmů hodnotíte jako:

- 1. velmi špatnou (domácnost trpí nedostatkem, žije s obtížemi „od výplaty k výplatě“ nebo žije na dluh)*
- 2. nepříliš dobrou (domácnost netrpí nedostatkem, ale nemůže si dovolit téměř nic ušetřit)*
- 3. spíše střední (domácnost je dostatečně materiálně zabezpečena a může si dovolit i něco ušetřit)*
- 4. dobrou (domácnost je dobře materiálně zabezpečena a může si dovolit dostatečně spořit)*
- 5. velmi dobrou (domácnost je nadstandardně materiálně zabezpečena a může si dovolit výrazně spořit)*

Druhá část dotazníku byla zaměřena na hodnoty respondentů. Obsahovala náhodně seřazený seznam charakteristických hodnot⁴⁶, z nichž každou měli respondenti obodovat podle toho, jakou důležitost jí připisují ve svém vlastním životě. Bodová škála byla v rozmezí 1–10, kdy 1 bod znamenal nejméně důležitou hodnotu a 10 bodů hodnotu nejdůležitější.

---

⁴⁵ Členění rodin podle jejich ekonomické situace jsme se podrobněji věnovali v teoretické části této práce. Konkrétně v kapitole 1.1.4.

⁴⁶ Hodnotovým typům a jejich charakteristickým hodnotám jsme se podrobněji věnovali v teoretické části této práce. Konkrétně v kapitole 1.2.3.

2.3 Metody analýzy dat

Při analýze dat využijeme několik statistických metod. Získali jsme data metrická rozdělená do skupin, tím jsme splnili základní předpoklad pro použití analýzy rozptylu. Tato metoda se pro náš výzkum stane stěžejní. Analýza rozptylu⁴⁷ srovnává rozptyl mezi skupinami s rozptylem uvnitř skupin. Pokud je výsledkem tohoto statistického testu zjištění, že rozptyl mezi skupinami je významně větší, než rozptyl uvnitř skupin, odmítáme nulovou hypotézu a připouštíme, že skupiny nelze považovat za náhodné výběry z téhož základního souboru a výsledky v jednotlivých skupinách se statisticky významně liší.

Analýza rozptylu má však své limity. Jedná se o test parametrický, abychom tedy mohli tuto statistickou metodu použít, musejí naměřená data splnit určitá kritéria. Jedním z nich je nezávislost jednotlivých měření – skupiny se nesmí vzájemně ovlivňovat. Dalším nutným předpokladem jsou stejné parametry měření u každé skupiny – v případě tohoto výzkumu je parametr splněn použitím stejného dotazníku pro všechny respondenty. Problémovým se však pro nás může stát parametr normálního rozložení v každé měřené skupině – tvar naměřených dat by měl odpovídat Gaussově křivce. Před každým testováním je proto nutné nejdříve ověřit normální rozložení. Pokud toto kritérium nesplníme, použijeme místo analýzy rozptylu Kruskalův-Wallisův test.

Kruskalův-Wallisův⁴⁸ test je neparametrický, proto jej můžeme použít i v případě nesplnění kritéria normálního rozložení. Tento test zjišťuje, zda jsou mediány ve všech měřených skupinách stejné. Pokud se prokáže, že alespoň pro jednu dvojici mediánů platí, že se nerovnají, odmítáme nulovou hypotézu a připouštíme statisticky významné rozdíly mezi skupinami naměřených hodnot.

Při interpretaci výsledků testování a ověřování hypotéz budeme udávat také hladinu významnosti jednotlivých zjištění. Jedná se o pravděpodobnost, se kterou nesprávně odmítneme nulovou hypotézu. Nejvýznamnější výsledky jsou na hladině 0,001 (tedy 0,1% možnost nesprávného odmítnutí nulové hypotézy), dále pak výsledky na hladině významnosti 0,01 (1%) a 0,05 (5%). Kritériem pro přijetí nebo odmítnutí nulové hypotézy jsme stanovili hladinu významnosti 0,05.

---

⁴⁷ Srov. CHRÁSKA, M. *Úvod do výzkumu v pedagogice*. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci: Olomouc, 2006. s. 132-139.

⁴⁸ Srov. Tamtéž. s. 101-102.

2.4 Stanovení otázek a hypotéz

Pro analýzu získaných dat stanovíme otázky průzkumné a otázky výzkumné. Průzkumné otázky budou zjišťovat pouze základní charakteristiky naměřených dat. K výzkumným otázkám budou stanoveny nulové a alternativní hypotézy, které budeme následně ověřovat a vyhodnocovat pomocí statistického testování.

Průzkumná otázka č. 1:

Jakou hodnotovou orientaci mají rodiny s velmi špatnou ekonomickou situací?

Průzkumná otázka č. 2:

Jakou hodnotovou orientaci mají rodiny s nepříliš dobrou ekonomickou situací?

Průzkumná otázka č. 3:

Jakou hodnotovou orientaci mají rodiny se spíše střední ekonomickou situací?

Průzkumná otázka č. 4:

Jakou hodnotovou orientaci mají rodiny s dobrou ekonomickou situací?

Průzkumná otázka č. 5:

Jakou hodnotovou orientaci mají rodiny s velmi dobrou ekonomickou situací?

Výzkumná otázka č. 1:

Má ekonomická situace rodiny jedince významný vliv na jeho vztah k hodnotovému typu Moc?

Hypotézy:

H_{10} : Mezi ekonomickou situací rodiny jedince a jeho vztahem k hodnotovému typu Moc neexistuje statisticky významná závislost.

H_{1A} : Mezi ekonomickou situací rodiny jedince a jeho vztahem k hodnotovému typu Moc existuje statisticky významná závislost.

Výzkumná otázka č. 2:

Má ekonomická situace rodiny jedince významný vliv na jeho vztah k hodnotovému typu Úspěch?

Hypotézy:

H_{20} : Mezi ekonomickou situací rodiny jedince a jeho vztahem k hodnotovému typu Úspěch neexistuje statisticky významná závislost.

H2_A: *Mezi ekonomickou situací rodiny jedince a jeho vztahem k hodnotovému typu Úspěch existuje statisticky významná závislost.*

Výzkumná otázka č. 3:

Má ekonomická situace rodiny jedince významný vliv na jeho vztah k hodnotovému typu Požitkářství?

Hypotézy:

H3₀: *Mezi ekonomickou situací rodiny jedince a jeho vztahem k hodnotovému typu Požitkářství neexistuje statisticky významná závislost.*

H3_A: *Mezi ekonomickou situací rodiny jedince a jeho vztahem k hodnotovému typu Požitkářství existuje statisticky významná závislost.*

Výzkumná otázka č. 4:

Má ekonomická situace rodiny jedince významný vliv na jeho vztah k hodnotovému typu Stimulace?

Hypotézy:

H4₀: *Mezi ekonomickou situací rodiny jedince a jeho vztahem k hodnotovému typu Stimulace neexistuje statisticky významná závislost.*

H4_A: *Mezi ekonomickou situací rodiny jedince a jeho vztahem k hodnotovému typu Stimulace existuje statisticky významná závislost.*

Výzkumná otázka č. 5:

Má ekonomická situace rodiny jedince významný vliv na jeho vztah k hodnotovému typu Samostatnost?

Hypotézy:

H5₀: *Mezi ekonomickou situací rodiny jedince a jeho vztahem k hodnotovému typu Samostatnost neexistuje statisticky významná závislost.*

H5_A: *Mezi ekonomickou situací rodiny jedince a jeho vztahem k hodnotovému typu Samostatnost existuje statisticky významná závislost.*

Výzkumná otázka č. 6:

Má ekonomická situace rodiny jedince významný vliv na jeho vztah k hodnotovému typu Univerzalizmus?

Hypotézy:

H₆₀: Mezi ekonomickou situací rodiny jedince a jeho vztahem k hodnotovému typu Univerzalismus neexistuje statisticky významná závislost.

H_{6A}: Mezi ekonomickou situací rodiny jedince a jeho vztahem k hodnotovému typu Univerzalismus existuje statisticky významná závislost.

Výzkumná otázka č. 7:

Má ekonomická situace rodiny jedince významný vliv na jeho vztah k hodnotovému typu Benevolence?

Hypotézy:

H₇₀: Mezi ekonomickou situací rodiny jedince a jeho vztahem k hodnotovému typu Benevolence neexistuje statisticky významná závislost.

H_{7A}: Mezi ekonomickou situací rodiny jedince a jeho vztahem k hodnotovému typu Benevolence existuje statisticky významná závislost.

Výzkumná otázka č. 8:

Má ekonomická situace rodiny jedince významný vliv na jeho vztah k hodnotovému typu Tradice?

Hypotézy:

H₈₀: Mezi ekonomickou situací rodiny jedince a jeho vztahem k hodnotovému typu Tradice neexistuje statisticky významná závislost.

H_{8A}: Mezi ekonomickou situací rodiny jedince a jeho vztahem k hodnotovému typu Tradice existuje statisticky významná závislost.

Výzkumná otázka č. 9:

Má ekonomická situace rodiny jedince významný vliv na jeho vztah k hodnotovému typu Konformismus?

Hypotézy:

H₉₀: Mezi ekonomickou situací rodiny jedince a jeho vztahem k hodnotovému typu Konformismus neexistuje statisticky významná závislost.

H_{9A}: Mezi ekonomickou situací rodiny jedince a jeho vztahem k hodnotovému typu Konformismus existuje statisticky významná závislost.

Výzkumná otázka č. 10:

*Má ekonomická situace rodiny jedince významný vliv na jeho vztah k hodnotovému typu
Bezpečnost?*

Hypotézy:

*H10₀: Mezi ekonomickou situací rodiny jedince a jeho vztahem k hodnotovému typu
Bezpečnost neexistuje statisticky významná závislost.*

*H10_A: Mezi ekonomickou situací rodiny jedince a jeho vztahem k hodnotovému typu
Bezpečnost existuje statisticky významná závislost.*

2.5 Základní statistická analýza

V této kapitole budeme získaná data popisovat a srovnávat na základě jejich četností, průměrů a směrodatných odchylek určujících rozptyl v jednotlivých skupinách.

Nejdříve se zaměříme na analýzu rozložení respondentů a srovnáme je s normálním rozložením podle Gaussovy křivky. Poté srovnáme hodnotové typy podle jejich celkových průměrů a rozptylů. Při analýze výsledků podle ekonomické situace, ve které respondenti žijí, budeme vyhodnocovat odpovědi na stanovené průzkumné otázky související s hodnotovou orientací jednotlivých skupin respondentů. Nakonec srovnáme hodnotové orientace respondentů podle ekonomických situací rodin, ve kterých žijí.

Pro přehlednější práci při analýze získaných dat jsme stanovili a dál budeme používat agregovanou proměnnou. Agregovaná proměnná nabývá hodnot 0 až 1. 0 přitom vypovídá o nejnižším možném bodovém hodnocení respondentů (respondenti připisují hodnotovému typu nejmenší důležitost). 1 naopak o nejvyšším možném bodovém hodnocení respondentů (respondenti připisují hodnotovému typu největší důležitost).

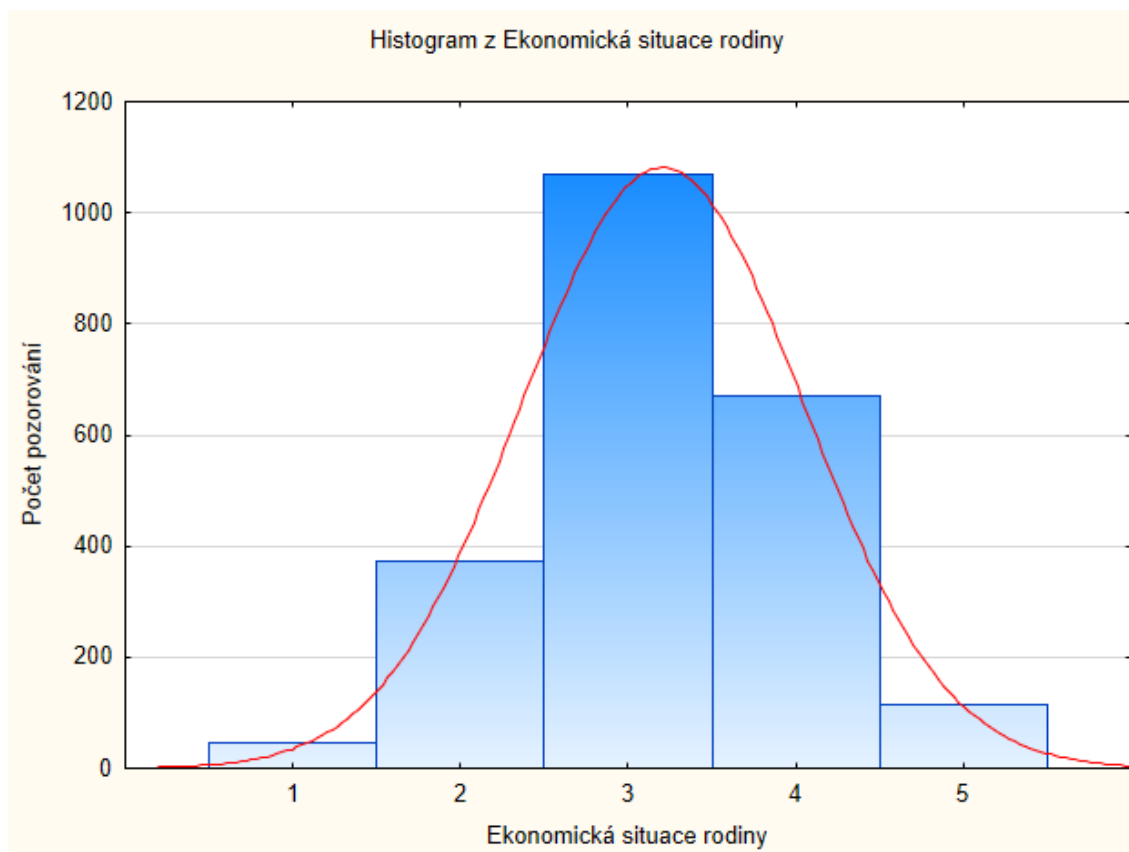
2.5.1 Rozložení respondentů podle ekonomické situace rodin

Do níže uvedené tabulky jsme zaznamenali četnosti skupin respondentů podle ekonomických situací rodin, ve kterých žijí.

Rodiny s velmi špatnou ekonomickou situací	47
Rodiny s nepříliš dobrou ekonomickou situací	384
Rodiny se spíše střední ekonomickou situací	1105
Rodiny s dobrou ekonomickou situací	685
Rodiny s velmi dobrou ekonomickou situací	116
Celkem	2337

Tabulka č. 1: Četnosti respondentů podle ekonomické situace jejich rodiny

V následujícím grafu jsme rozložení respondentů zobrazili pomocí histogramu a srovnali jsme četnosti v jednotlivých skupinách s normálním rozložením.

Graf č. 1: Rozložení respondentů podle ekonomické situace jejich rodiny

Na vertikální ose grafu je uvedena pozorovaná četnost a na ose horizontální měřené skupiny respondentů. 1 označuje rodiny s velmi špatnou ekonomickou situací, 2 rodiny s nepříliš dobrou ekonomickou situací, 3 rodiny se spíše střední ekonomickou situací, 4 rodiny s dobrou ekonomickou situací a 5 rodiny s velmi dobrou ekonomickou situací. Normální rozložení je na grafu zobrazeno červenou křivkou.

Závěrem lze říci, že tvar naměřených hodnot (rozložení respondentů podle ekonomické situace jejich rodin) při tomto výzkumu odpovídá Gaussově křivce.

2.5.2 Analýza výsledků podle hodnotových typů

Pro přehledné srovnání některých výsledků analýzy jsme sestavili následující tabulky. První z nich vypovídá o zjištěných průměrech hodnocení jednotlivých hodnotových typů a druhá tabulka o rozptylech v jednotlivých hodnotových typech.

hodnotový typ	průměr
Bezpečnost	0,796059
Konformizmus	0,732944
Samostatnost	0,724663
Benevolence	0,705228
Univerzalizmus	0,704818
Úspěch	0,640693
Stimulace	0,638671
Požitkářství	0,608015
Moc	0,600875
Tradice	0,503301

Tabulka č. 2: Srovnání průměrů hodnotových typů

Hodnotové typy jsou v tabulce č. 2 seřazeny podle celkového naměřeného průměru jejich důležitosti pro respondenty. Z uvedené tabulky vyplývá, že měření všech hodnotových typů kromě Tradice je z hlediska průměrů slabě či silně vychýleno směrem k větší důležitosti hodnotových typů. V průměru považují respondenti za nejdůležitější hodnotový typ Bezpečnost. Za nejméně důležitý hodnotový typ Tradice.

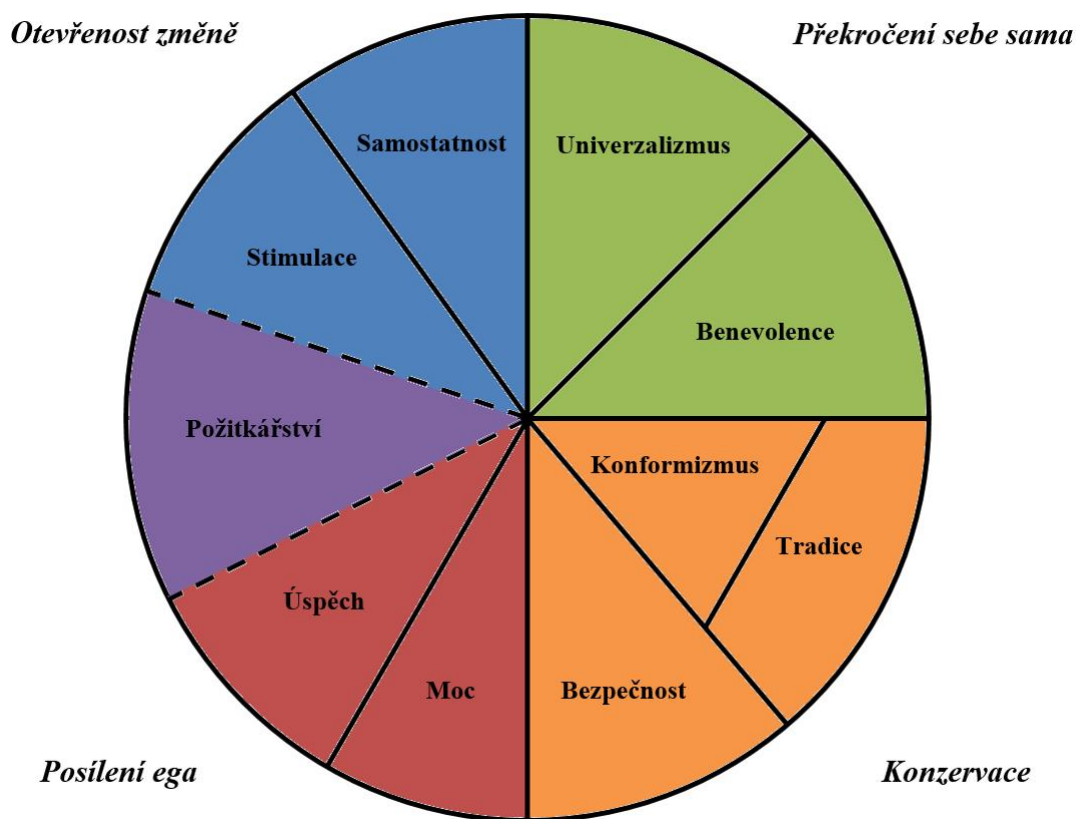
hodnotový typ	směrodatná odchylka
Požitkářství	0,288059
Stimulace	0,234688
Tradice	0,227388
Moc	0,186761
Úspěch	0,183809
Univerzalizmus	0,172462
Konformizmus	0,164026
Benevolence	0,155056
Samostatnost	0,149374
Bezpečnost	0,146478

Tabulka č. 3: Srovnání směrodatných odchylek hodnotových typů

Hodnotové typy jsou v tabulce č. 3 seřazeny podle jejich celkové směrodatné odchylky. Z uvedené tabulky vyplývá, že největší rozptyl, a tedy nejvíce heterogenní odpovědi se vyskytovaly v souvislosti s hodnotovým typem Požitkářství. Naopak nejpodobnější odpovědi v souvislosti s hodnotovým typem Bezpečnost.

2.5.3 Analýza výsledků podle ekonomické situace rodin

Při analýze výsledků podle ekonomické situace rodiny, ve které žijí respondenti, se budeme zabývat hodnotovou orientací respondentů s příslušností k dané skupině. Nejdříve definujeme průzkumnou otázku a poté již uvádíme graf hodnotové orientace vybrané skupiny respondentů. Vertikální osou grafu je v podstatě hodnotový žebříček dané skupiny. Na horizontální ose je uvedena agregovaná proměnná. Naměřené hodnoty jsou pro jednotlivé hodnotové typy zobrazovány v různých barvách podle jejich vztahu k hodnotovým orientacím. Pro lepší názornost níže uvádíme barevné schéma vztahů mezi hodnotovými typy. Toto barevné odlišení nám umožní zjistit, jak jsou orientované jednotlivé hodnotové žebříčky z hlediska vztahů mezi hodnotovými typy.

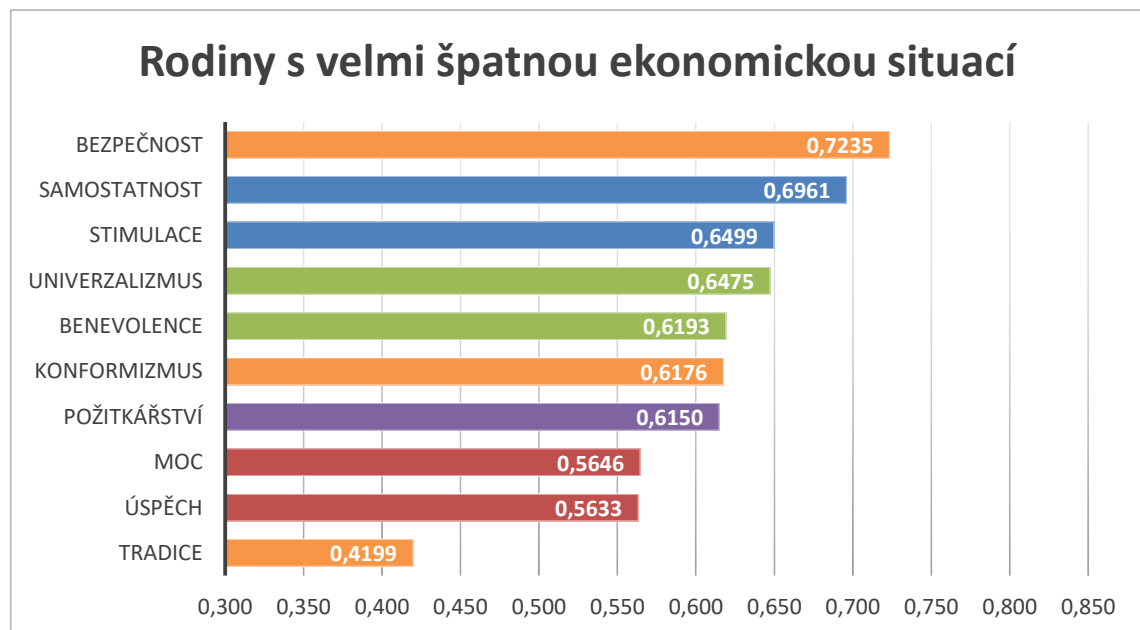
Obrázek č. 2: Model vztahů mezi hodnotovými typy – barevné schéma

2.5.3.1 Rodiny s velmi špatnou ekonomickou situací

Průzkumná otázka č. 1:

Jakou hodnotovou orientaci mají rodiny s velmi špatnou ekonomickou situací?

V níže uvedeném grafu zobrazíme hodnotovou orientaci respondentů žijících v rodinách s velmi špatnou ekonomickou situací.

Graf č. 2: Hodnotová orientace rodin s velmi špatnou ekonomickou situací

Pro respondenty žijící v rodinách s velmi špatnou ekonomickou situací je nejdůležitějším hodnotovým typem Bezpečnost. Podle důležitosti pak následuje hodnotový typ Samostatnost. Téměř totožnou příčku obsazují hodnotové typy Stimulace a Samostatnost. Podobně jsou umístěny také hodnotové typy Benevolence, Konformismus a Požitkářství, které zároveň rozdělují hodnotový žebříček na poloviny. Méně důležité hodnotové typy představují Moc a Úspěch. Nejméně důležitým hodnotovým typem je pro tuto skupinu respondentů Tradice.

Z hlediska orientací hodnotových typů považuje tato skupina respondentů za důležitou Otevřenost změně a následně Překročení sebe sama. V dolní polovině hodnotového žebříčku se objevuje orientace na Posílení ega. Hodnotové typy orientované na Konzervaci nalzáme v hodnotovém žebříčku na vrcholu, ve středu i na dně.

hodnotový typ	směrodatná odchylna
Požitkářství	0,338886
Stimulace	0,255030
Tradice	0,250162
Univerzalismus	0,235780
Konformismus	0,221297
Benevolence	0,204179
Moc	0,201836
Samostatnost	0,199925
Úspěch	0,193623
Bezpečnost	0,189947

Tabulka č. 4: Srovnání směrodatných odchylek hodnotových typů u rodin s velmi špatnou ekonomickou situací

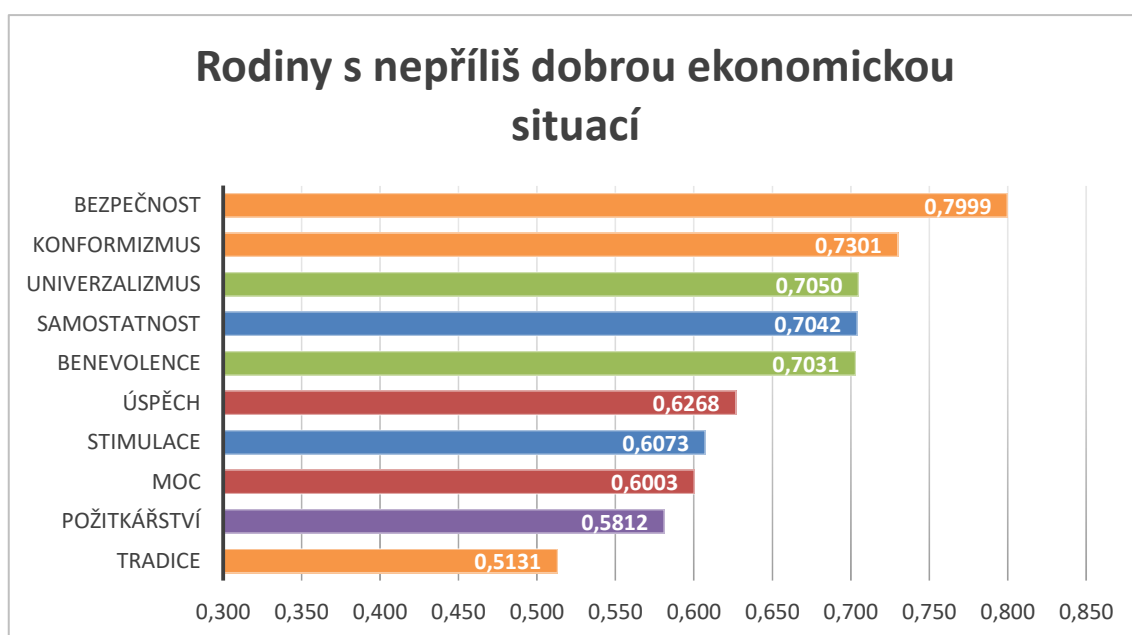
Hodnotové typy jsou v tabulce č. 5 seřazeny podle jejich směrodatné odchylny odpovědí respondentů žijících v rodinách s velmi špatnou ekonomickou situací. Z uvedené tabulky vyplývá, že největší rozptyl, a tedy nejvíce heterogenní odpovědi se u této skupiny respondentů vyskytovaly v souvislosti s hodnotovým typem Požitkářství. Naopak nejpodobnější odpovědi v souvislosti s hodnotovým typem Bezpečnost.

2.5.3.2 Rodiny s nepříliš dobrou ekonomickou situací

Průzkumná otázka č. 2:

Jakou hodnotovou orientaci mají rodiny s nepříliš dobrou ekonomickou situací?

V níže uvedeném grafu zobrazíme hodnotovou orientaci respondentů žijících v rodinách s nepříliš dobrou ekonomickou situací.

Graf č. 3: Hodnotová orientace rodin s nepříliš dobrou ekonomickou situací

Pro respondenty žijící v rodinách s nepříliš dobrou ekonomickou situací je nejdůležitějším hodnotovým typem Bezpečnost. Podle důležitosti pak následuje hodnotový typ Konformismus. Téměř totožnou příčku obsazují hodnotové typy Univerzalismus, Samostatnost a Benevolence. V dolní polovině hodnotového žebříčku se nacházejí postupně hodnotové typy Úspěch, Stimulace, Moc, Požitkářství a nejméně důležitým hodnotovým typem je pro tuto skupinu respondentů Tradice.

Z hlediska orientací hodnotových typů považuje tato skupina respondentů za důležitou Konzervaci (pokud odhlédneme od hodnotového typu Tradice). V horní polovině hodnotového žebříčku je také Překročení sebe sama. Zhruba uprostřed nalzáme Otevřenost změně. V dolní polovině se objevuje orientace na Posílení ega.

hodnotový typ	směrodatná odchylka
Požitkářství	0,282504
Stimulace	0,246309
Tradice	0,233167
Moc	0,196216
Úspěch	0,189026
Univerzalismus	0,181960
Konformismus	0,170199
Benevolence	0,165907
Samostatnost	0,162004
Bezpečnost	0,147355

Tabulka č. 5: Srovnání směrodatných odchylek hodnotových typů u rodin s nepříliš dobrou ekonomickou situací

Hodnotové typy jsou v tabulce č. 6 seřazeny podle jejich směrodatné odchylky odpovědí respondentů žijících v rodinách s nepříliš dobrou ekonomickou situací. Z uvedené tabulky vyplývá, že největší rozptyl, a tedy nejvíce heterogenní odpovědi se u této skupiny respondentů vyskytovaly v souvislosti s hodnotovým typem Požitkářství. Naopak nejpodobnější odpovědi v souvislosti s hodnotovým typem Bezpečnost.

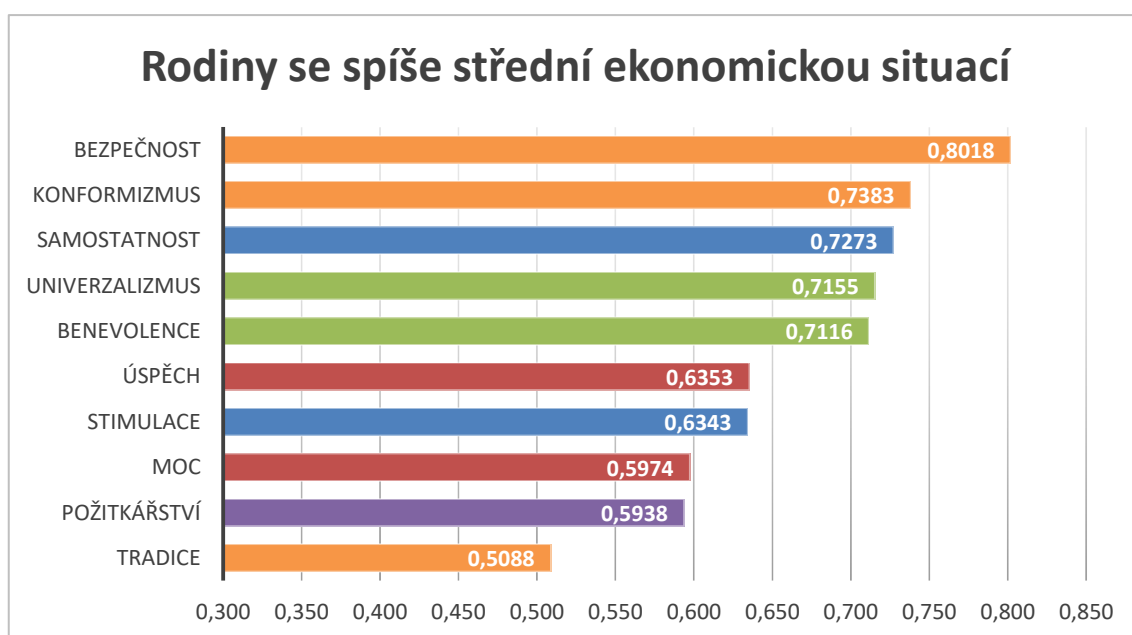

2.5.3.3 Rodiny se spíše střední ekonomickou situací

Průzkumná otázka č. 3:

Jakou hodnotovou orientaci mají rodiny se spíše střední ekonomickou situací?

V níže uvedeném grafu zobrazíme hodnotovou orientaci respondentů žijících v rodinách se spíše střední ekonomickou situací.

Graf č. 4: Hodnotová orientace rodin se spíše střední ekonomickou situací

Pro respondenty žijící v rodinách se spíše střední ekonomickou situací je nejdůležitějším hodnotovým typem Bezpečnost. Podle důležitosti pak následují hodnotové typy Konformizmus, Samostatnost, Univerzalismus a Benevolence. V dolní polovině hodnotového žebříčku obsazují téměř totožnou příčku hodnotové typy Úspěch a Stimulace, podobně jako následující Moc a Požitkářství. Nejméně důležitým hodnotovým typem je pro tuto skupinu respondentů Tradice.

Z hlediska orientací hodnotových typů považuje tato skupina respondentů za důležitou Konzervaci (pokud odhlédneme od hodnotového typu Tradice). V horní polovině hodnotového žebříčku je Překročení sebe sama. Spíše k horní polovině inklinuje také Otevřenost změně. V dolní polovině se objevuje orientace na Posílení ega.

hodnotový typ	směrodatná odchylka
Požitkářství	0,294309
Stimulace	0,235473
Tradice	0,228601
Moc	0,186423
Úspěch	0,184237
Univerzalismus	0,171395
Konformismus	0,162933
Benevolence	0,156242
Bezpečnost	0,149309
Samostatnost	0,148880

Tabulka č. 6: Srovnání směrodatných odchylek hodnotových typů u rodin se spíše střední ekonomickou situací

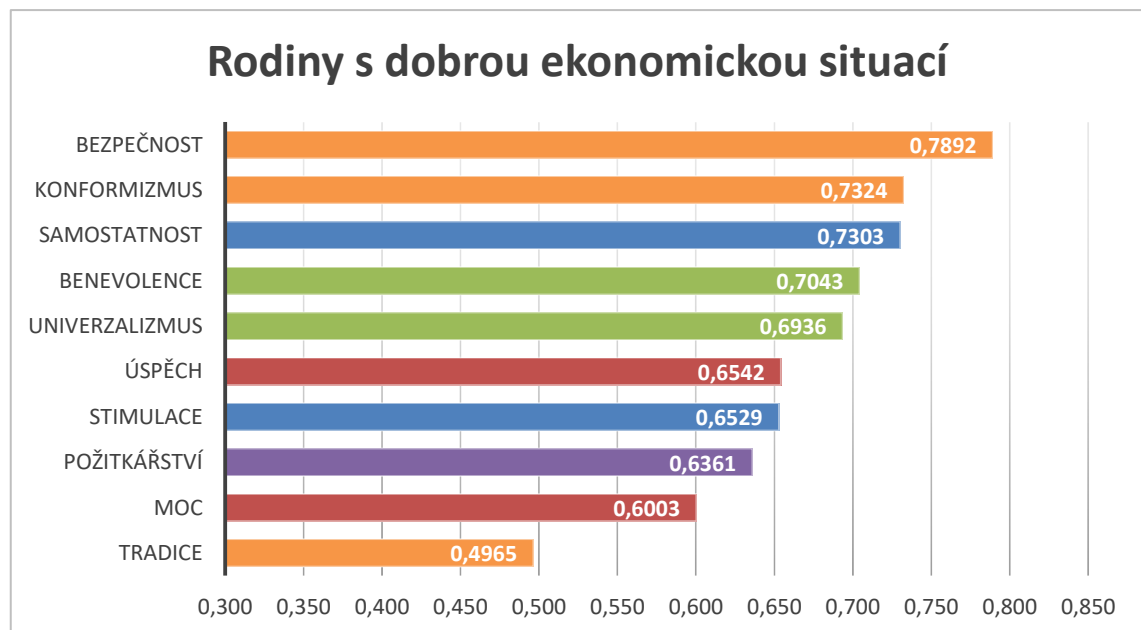
Hodnotové typy jsou v tabulce č. 7 seřazeny podle jejich směrodatné odchylky odpovědí respondentů žijících v rodinách se spíše střední ekonomickou situací. Z uvedené tabulky vyplývá, že největší rozptyl, a tedy nejvíce heterogenní odpovědi se u této skupiny respondentů vyskytovaly v souvislosti s hodnotovým typem Požitkářství. Naopak nejpodobnější odpovědi v souvislosti s hodnotovým typem Samostatnost.

2.5.3.4 Rodiny s dobrou ekonomickou situací

Průzkumná otázka č. 4:

Jakou hodnotovou orientaci mají rodiny s dobrou ekonomickou situací?

V níže uvedeném grafu zobrazíme hodnotovou orientaci respondentů žijících v rodinách s dobrou ekonomickou situací.

Graf č. 5: Hodnotová orientace rodin s dobrou ekonomickou situací

Pro respondenty žijící v rodinách s dobrou ekonomickou situací je nejdůležitějším hodnotovým typem Bezpečnost. Podle důležitosti pak následují hodnotové typy Konformismus, Samostatnost, Benevolence a Univerzalismus. V dolní polovině hodnotového žebříčku nalzáme hodnotové typy Úspěch, Stimulace, Požitkářství a Moc. Nejméně důležitým hodnotovým typem je pro tuto skupinu respondentů Tradice.

Z hlediska orientací hodnotových typů považuje tato skupina respondentů za důležitou Konzervaci (pokud odhlédneme od hodnotového typu Tradice). V horní polovině hodnotového žebříčku je Překročení sebe sama. Spíše k horní polovině inklinuje také Otevřenost změně. V dolní polovině se objevuje orientace na Posílení ega.

hodnotový typ	směrodatná odchylka
Požitkářství	0,270294
Tradice	0,218045
Stimulace	0,216356
Moc	0,173144
Úspěch	0,171278
Univerzalismus	0,160386
Konformismus	0,155966
Benevolence	0,143179
Bezpečnost	0,138255
Samostatnost	0,136625

Tabulka č. 7: Srovnání směrodatných odchylek hodnotových typů u rodin s dobrou ekonomickou situací

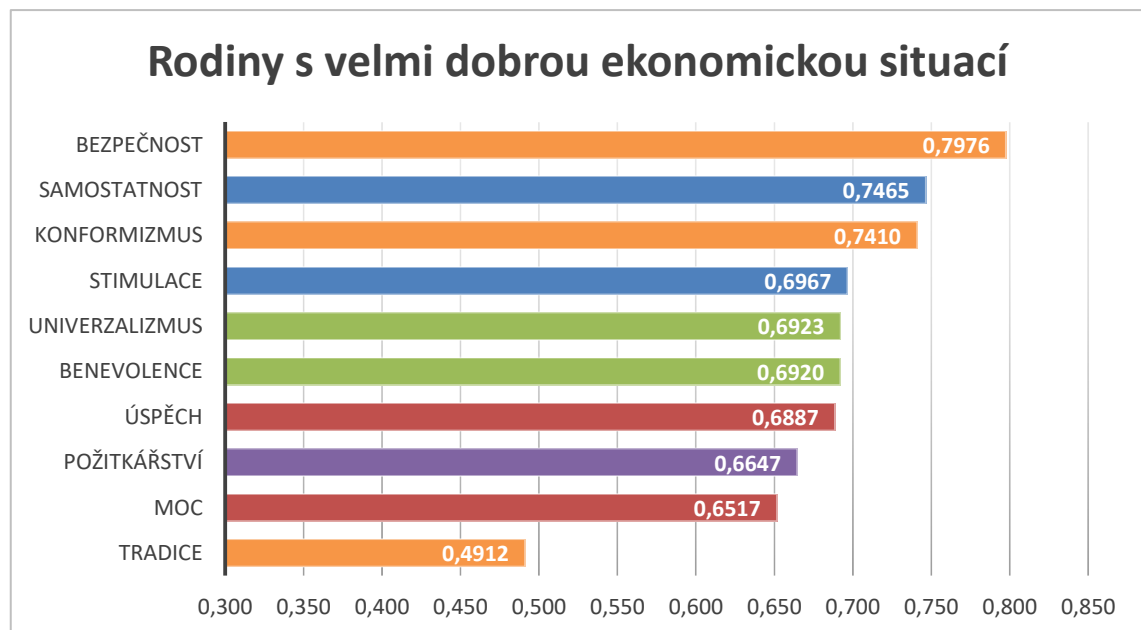
Hodnotové typy jsou v tabulce č. 8 seřazeny podle jejich směrodatné odchylky odpovědí respondentů žijících v rodinách s dobrou ekonomickou situací. Z uvedené tabulky vyplývá, že největší rozptyl, a tedy nejvíce heterogenní odpovědi se u této skupiny respondentů vyskytovaly v souvislosti s hodnotovým typem Požitkářství. Naopak nejpodobnější odpovědi v souvislosti s hodnotovým typem Samostatnost.

2.5.3.5 Rodiny s velmi dobrou ekonomickou situací

Průzkumná otázka č. 5:

Jakou hodnotovou orientaci mají rodiny s velmi dobrou ekonomickou situací?

V níže uvedeném grafu zobrazíme hodnotovou orientaci respondentů žijících v rodinách s velmi dobrou ekonomickou situací.

Graf č. 6: Hodnotová orientace rodin s velmi dobrou ekonomickou situací

Pro respondenty žijící v rodinách s velmi dobrou ekonomickou situací je nejdůležitějším hodnotovým typem Bezpečnost. Podle důležitosti pak následují hodnotové typy Samostatnost, Konformismus a Stimulace. Ve středu hodnotového žebříčku nalzáme hodnotový typ Univerzalizmus a Benevolence. V dolní polovině se objevují hodnotové typy Úspěch, Požitkářství a Moc. Nejméně důležitým hodnotovým typem je pro tuto skupinu respondentů Tradice.

Z hlediska orientací hodnotových typů považuje tato skupina respondentů za důležitou Konzervaci (pokud odhlédneme od hodnotového typu Tradice). V horní polovině hodnotového žebříčku je Otevřenost změně. Ve středu nalzáme Překročení sebe sama. V dolní polovině se objevuje orientace na Posílení ega.

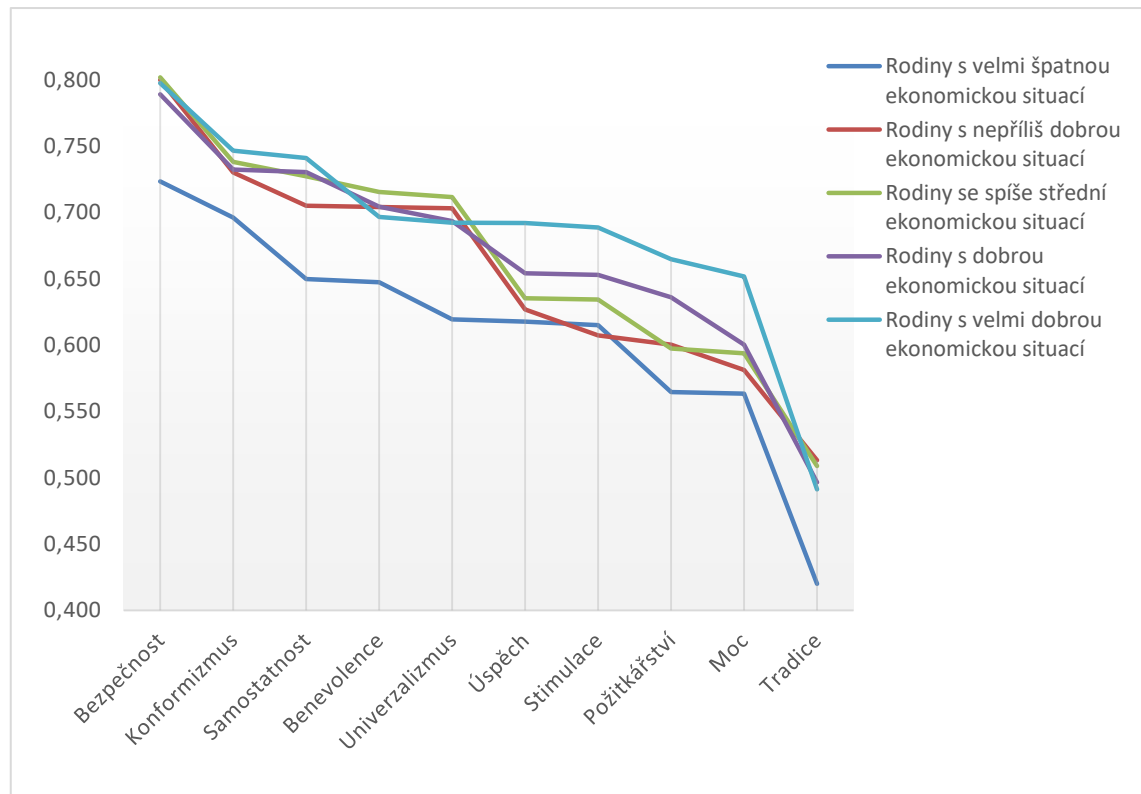
hodnotový typ	směrodatná odchylna
Požitkářství	0,308860
Stimulace	0,266096
Tradice	0,235910
Moc	0,219132
Úspěch	0,211221
Univerzalismus	0,181879
Konformismus	0,158741
Samostatnost	0,152447
Benevolence	0,141849
Bezpečnost	0,137064

Tabulka č. 8: Srovnání směrodatných odchylek hodnotových typů u rodin s velmi dobrou ekonomickou situací

Hodnotové typy jsou v tabulce č. 9 seřazeny podle jejich směrodatné odchylny odpovědí respondentů žijících v rodinách s velmi dobrou ekonomickou situací. Z uvedené tabulky vyplývá, že největší rozptyl, a tedy nejvíce heterogenní odpovědi se u této skupiny respondentů vyskytovaly v souvislosti s hodnotovým typem Požitkářství. Naopak nejpodobnější odpovědi v souvislosti s hodnotovým typem Bezpečnost.

2.5.4 Srovnání výsledků analýzy podle ekonomické situace rodiny

V níže uvedeném grafu srovnáváme hodnotové orientace respondentů podle ekonomických situací rodin, ve kterých žijí.

Graf č. 7: Srovnání hodnotových orientací všech ekonomických situací rodin

Respondenti z rodin s velmi špatnou ekonomickou situací udávali ve srovnání s ostatními skupinami nejnižší hodnocení téměř u všech hodnotových typů. Výjimkou se stal hodnotový typ Stimulace, kterému dali nejnižší hodnocení respondenti z rodin s nepříliš dobrou ekonomickou situací. Naopak nejvyšší hodnocení ve srovnání s ostatními dala tato skupina respondentů hodnotovému typu Tradice. Respondenti z rodin se spíše střední ekonomickou situací dali ve srovnání s ostatními skupinami nejvyšší hodnocení hodnotovým typům Bezpečnost, Benevolence a Univerzalizmus. Hodnotovým typům Konformizmus, Samostatnost, Úspěch, Stimulace, Požitkářství a Moc dali nejvyšší hodnocení respondenti žijící v rodinách s velmi dobrou ekonomickou situací.

2.6 Ověřování a vyhodnocování hypotéz

Při analýze výsledků vždy nejdříve definujeme výzkumnou otázku, vztahující se ke konkrétnímu hodnotovému typu. Poté se budeme zabývat rozložením odpovědí respondentů, které musíme porovnat s Gaussovou křivkou normálního rozložení. Ověřujeme tím splnění parametru pro použití analýzy rozptylu.

Na grafech rozložení respondentů jsou vždy na vertikální ose zobrazeny pozorované četnosti. Na ose horizontální je agregovaná proměnná nabývající hodnot 0 až 1. Tuto proměnnou jsme stanovili z důvodu lepší přehlednosti zobrazení naměřených dat. 0 přitom vypovídá o nejnižším možném bodovém hodnocení respondentů (respondenti připisují hodnotovému typu nejmenší důležitost). 1 naopak o nejvyšším možném bodovém hodnocení respondentů (respondenti připisují hodnotovému typu největší důležitost). Normální rozložení je na grafech zobrazeno červenou křivkou.

Pokud rozložení odpovědí respondentů pro některý hodnotový typ nebude vykazovat normální rozložení podle Gaussovy křivky, tak nebudeme pokračovat v testování statistickou metodou analýzy rozptylu, ale pro ověřování hypotéz použijeme neparametrický Kruskalův-Wallisův test.

Pro analýzu rozptylu nebo pro Kruskalův-Wallisův test poté zobrazíme graf výsledků. Na jeho vertikální ose je uvedena agregovaná proměnná a na ose horizontální měřené skupiny respondentů. 1 označuje rodiny s velmi špatnou ekonomickou situací, 2 rodiny s nepříliš dobrou ekonomickou situací, 3 rodiny se spíše střední ekonomickou situací, 4 rodiny s dobrou ekonomickou situací a 5 rodiny s velmi dobrou ekonomickou situací.

Po provedení testování rozhodneme o prokázání či neprokázání statisticky významné závislosti mezi měřenými skupinami hodnot a tím také o odmítnutí či přijetí nulové hypotézy. Dále určíme, na jaké hladině významnosti je případná statistická závislost.

Výsledky analýzy pro každý hodnotový typ na závěr v krátkosti zhodnotíme a shrneme nejzajímavější zjištěné poznatky.

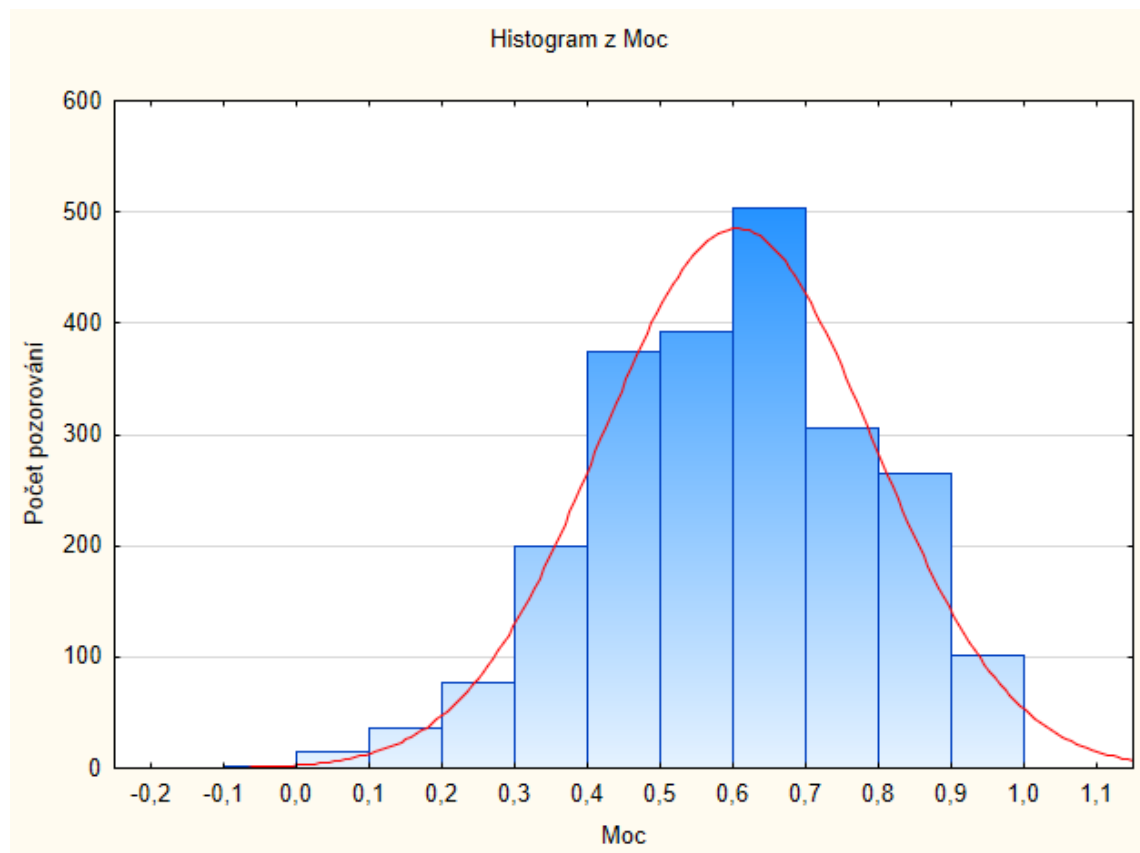

2.6.1 Moc

Výzkumná otázka č. 1:

Má ekonomická situace rodiny jedince významný vliv na jeho vztah k hodnotovému typu Moc?

V níže zobrazeném grafu porovnáváme rozložení odpovědí respondentů pro tento hodnotový typ s Gaussovou křivkou normálního rozložení.

Graf č. 8: Rozložení respondentů pro hodnotový typ Moc

Rozložení odpovědí respondentů v tomto případě vykazuje normální rozložení podle Gaussovy křivky, a proto můžeme pokračovat v testování statistickou metodou analýzy rozptylu.

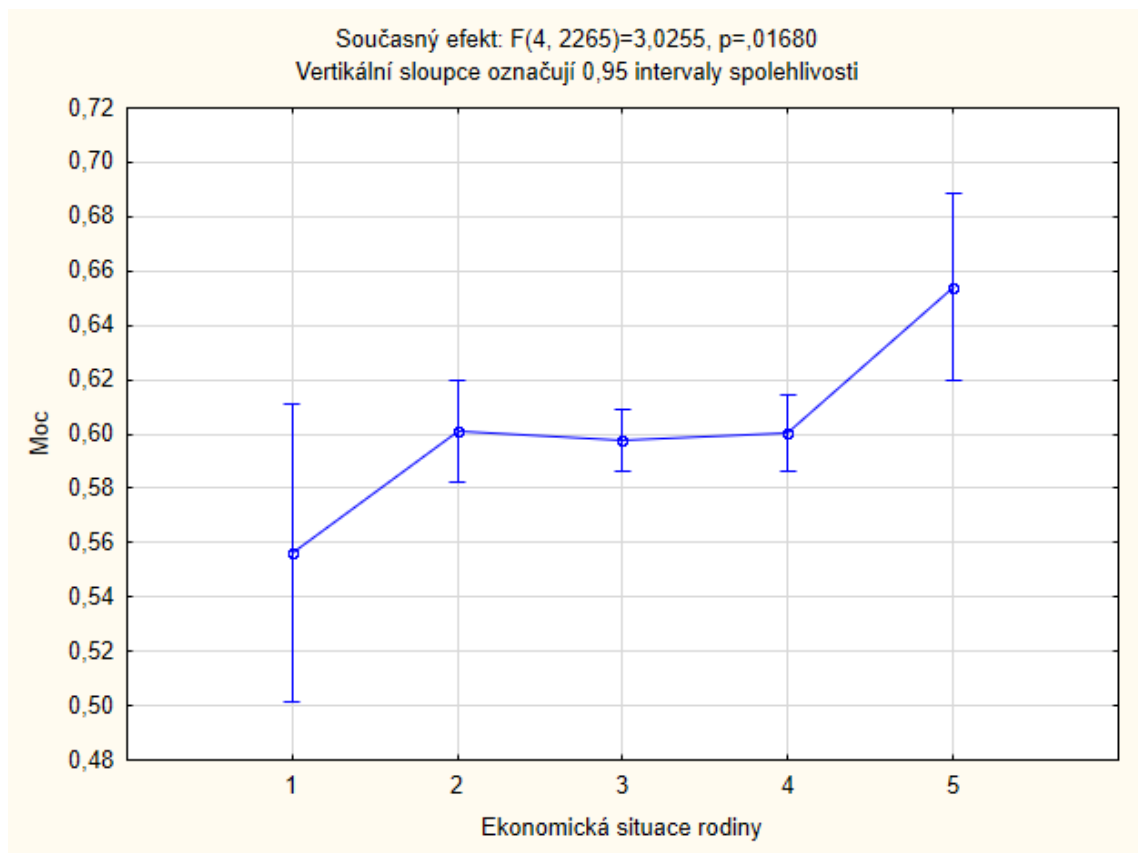
Graf vypovídá také o slabém vychýlení průměru naměřených hodnot směrem k větší důležitosti tohoto hodnotového typu. Přesný průměr činil 0,600875.

Hypotézy:

H1₀: Mezi ekonomickou situací rodiny jedince a jeho vztahem k hodnotovému typu Moc neexistuje statisticky významná závislost.

H1_A: Mezi ekonomickou situací rodiny jedince a jeho vztahem k hodnotovému typu Moc existuje statisticky významná závislost.

Níže uvedený graf zobrazuje výsledek testu analýzy rozptylu pro hodnotový typ Moc včetně rozptylů v jednotlivých skupinách.

Graf č. 9: Analýza rozptylu pro hodnotový typ Moc

Analýza rozptylu prokázala závislost zkoumaných proměnných, a to na hladině významnosti 0,05. Připouštíme proto alternativní hypotézu.

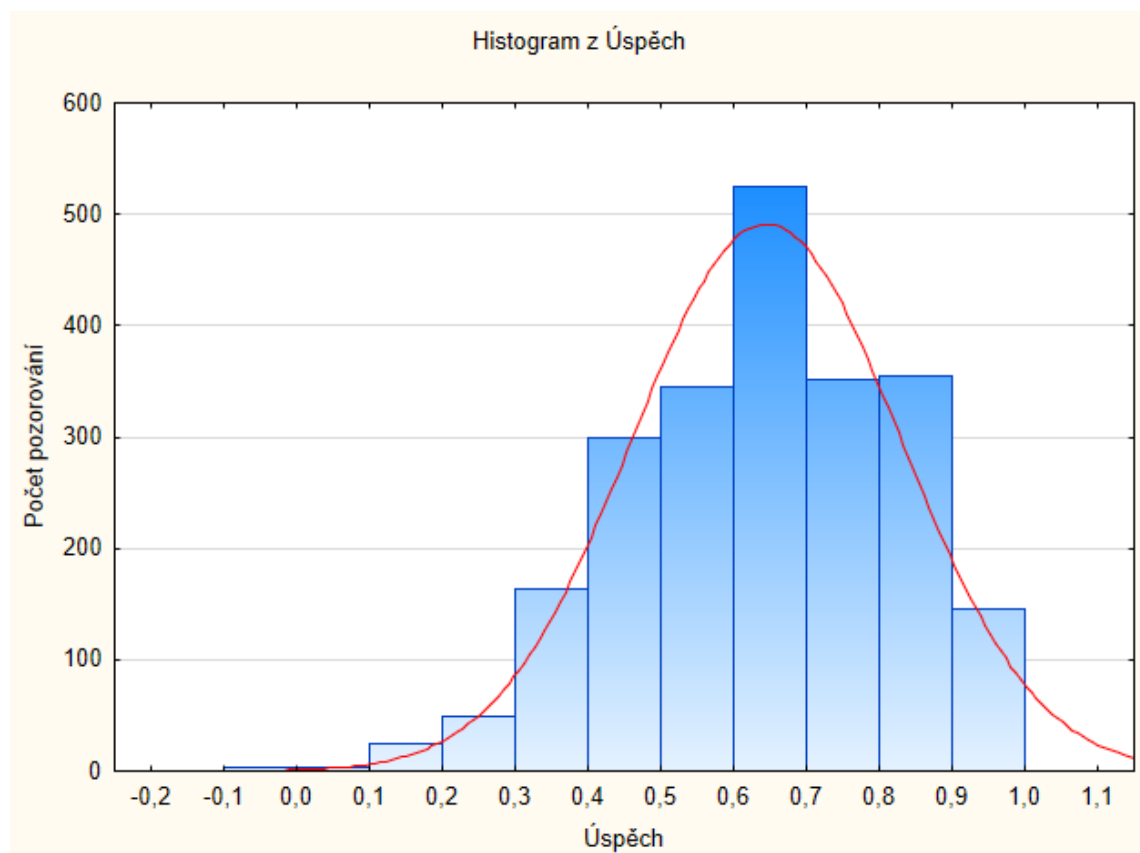
Hodnotovému typu Moc připisují největší důležitost respondenti žijící v rodině s velmi dobrou ekonomickou situací. Nejmenší důležitost respondenti žijící v rodině s velmi špatnou ekonomickou situací. V této skupině byl však také největší rozptyl odpovědí.

2.6.2 Úspěch

Výzkumná otázka č. 2:

Má ekonomická situace rodiny jedince významný vliv na jeho vztah k hodnotovému typu Úspěch?

V níže zobrazeném grafu porovnáváme rozložení odpovědí respondentů pro tento hodnotový typ s Gaussovou křivkou normálního rozložení.

Graf č. 10: Rozložení respondentů pro hodnotový typ Úspěch

Rozložení odpovědí respondentů v tomto případě vykazuje normální rozložení podle Gaussovy křivky, a proto můžeme pokračovat v testování statistickou metodou analýzy rozptylu.

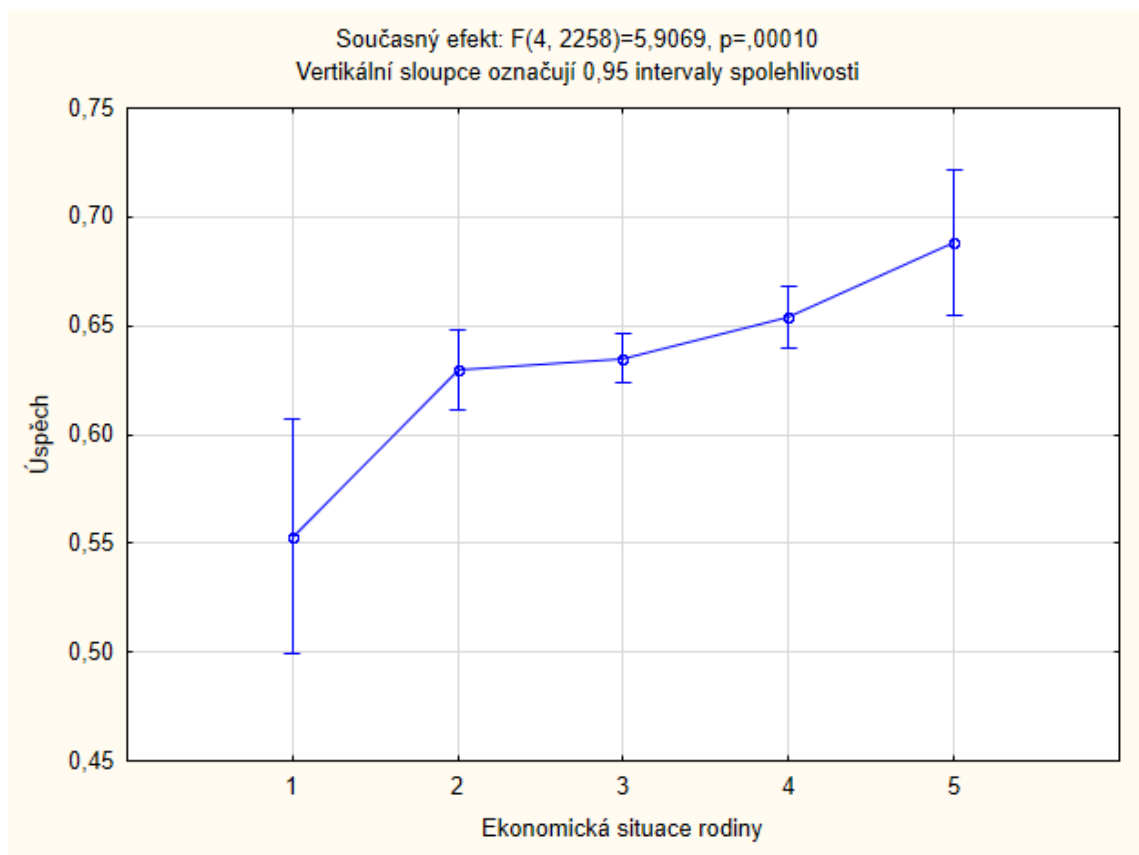
Graf vypovídá také o slabém vychýlení průměru naměřených hodnot směrem k větší důležitosti tohoto hodnotového typu. Přesný průměr činil 0,640693.

Hypotézy:

H₂₀: Mezi ekonomickou situací rodiny jedince a jeho vztahem k hodnotovému typu Úspěch neexistuje statisticky významná závislost.

H_{2A}: Mezi ekonomickou situací rodiny jedince a jeho vztahem k hodnotovému typu Úspěch existuje statisticky významná závislost.

Níže uvedený graf zobrazuje výsledek testu analýzy rozptylu pro hodnotový typ Úspěch včetně rozptylů v jednotlivých skupinách.

Graf č. 11: Analýza rozptylu pro hodnotový typ Úspěch

Analýza rozptylu prokázala závislost zkoumaných proměnných, a to na hladině významnosti 0,001. Připouštíme proto alternativní hypotézu.

Hodnotovému typu Úspěch připisují největší důležitost respondenti žijící v rodině s velmi dobrou ekonomickou situací. Nejmenší důležitost respondenti žijící v rodině s velmi špatnou ekonomickou situací. V této skupině byl však také největší rozptyl odpovědí. Pro další tři skupiny roste důležitost se zlepšující se ekonomickou situací.

2.6.3 Požitkářství

Výzkumná otázka č. 3:

Má ekonomická situace rodiny jedince významný vliv na jeho vztah k hodnotovému typu Požitkářství?

Rozložení odpovědí respondentů pro tento hodnotový typ nevykazuje normální rozložení podle Gaussovy křivky, a proto nemůžeme pokračovat v testování statistickou metodou analýzy rozptylu. Pro ověřování hypotéz použijeme neparametrický Kruskalův-Wallisův test.

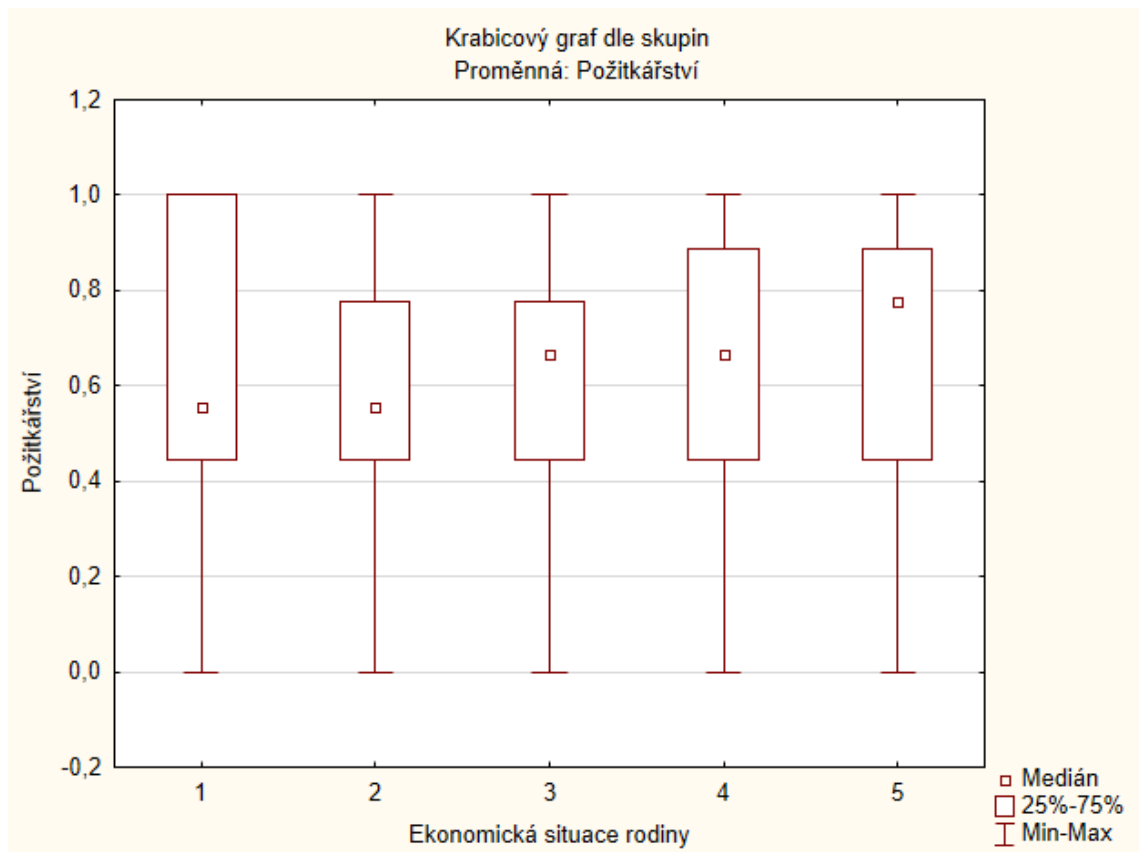
Hypotézy:

H₀: Mezi ekonomickou situací rodiny jedince a jeho vztahem k hodnotovému typu Požitkářství neexistuje statisticky významná závislost.

H_A: Mezi ekonomickou situací rodiny jedince a jeho vztahem k hodnotovému typu Požitkářství existuje statisticky významná závislost.

Kruskalův-Wallisův test prokázal závislost zkoumaných proměnných ($H=18,54158$), a to na hladině významnosti 0,001. Zjištěná hladina významnosti je tedy podstatně nižší než stanovené kritérium 0,05, proto připouštíme alternativní hypotézu.

Níže uvedený graf zobrazuje výsledek Kruskal-Wallisova testu pro hodnotový typ Požitkářství. Z grafu můžeme vyčíst, že nejvyššího mediánu dosahují respondenti žijící v rodině s velmi dobrou ekonomickou situací. Avšak ve skupině respondentů žijících v rodině s velmi špatnou ekonomickou situací se objevovalo nejvyšší bodování tohoto hodnotového typu, i když medián této skupiny byl nejnižší. Dále můžeme říci, že mediány dalších tří skupin spíše rostou se zlepšující se ekonomickou situací rodiny, ve které respondenti žijí.

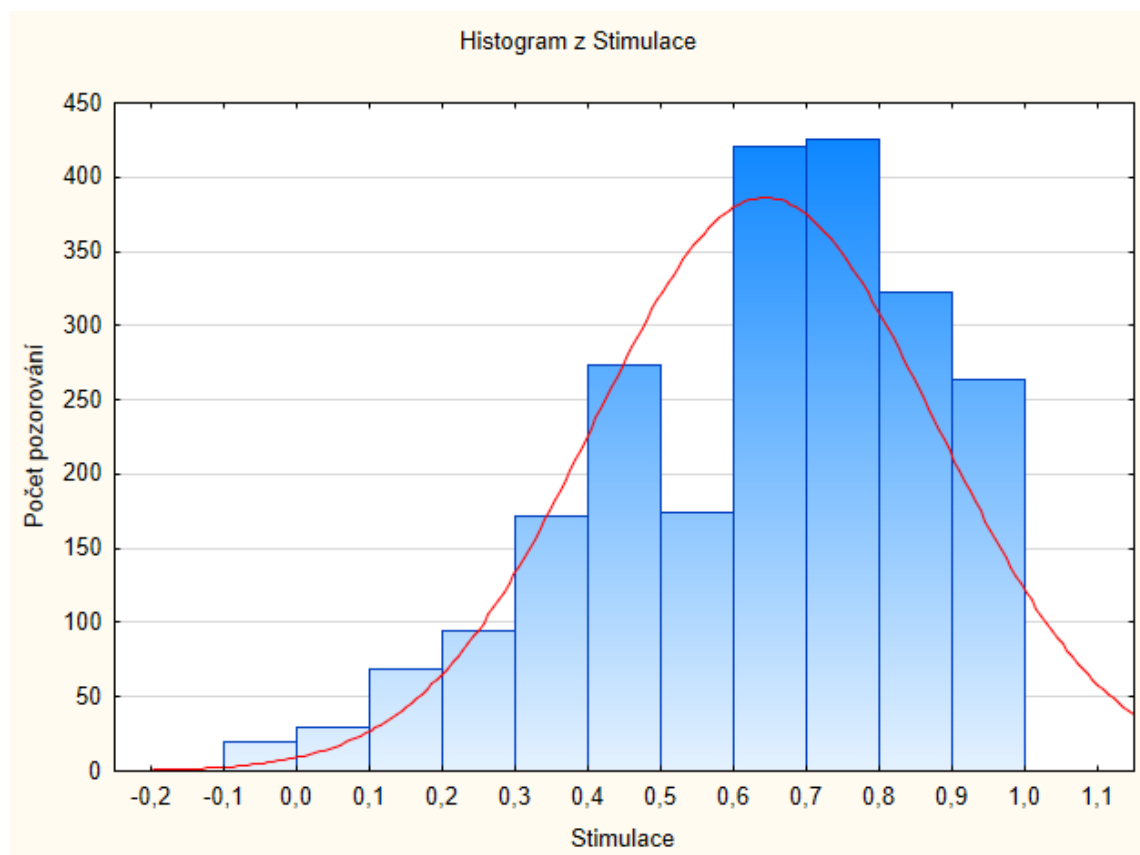
Graf č. 12: Kruskalův-Wallisův test pro hodnotový typ Požitkářství

2.6.4 Stimulace

Výzkumná otázka č. 4:

Má ekonomická situace rodiny jedince významný vliv na jeho vztah k hodnotovému typu Stimulace?

V níže zobrazeném grafu porovnáváme rozložení odpovědí respondentů pro tento hodnotový typ s Gaussovou křivkou normálního rozložení.

Graf č. 13: Rozložení respondentů pro hodnotový typ Stimulace

Rozložení odpovědí respondentů je v tomto případě mírně vychýlené, avšak ještě stále vykazuje normální rozložení podle Gaussovy křivky, a proto můžeme pokračovat v testování statistickou metodou analýzy rozptylu.

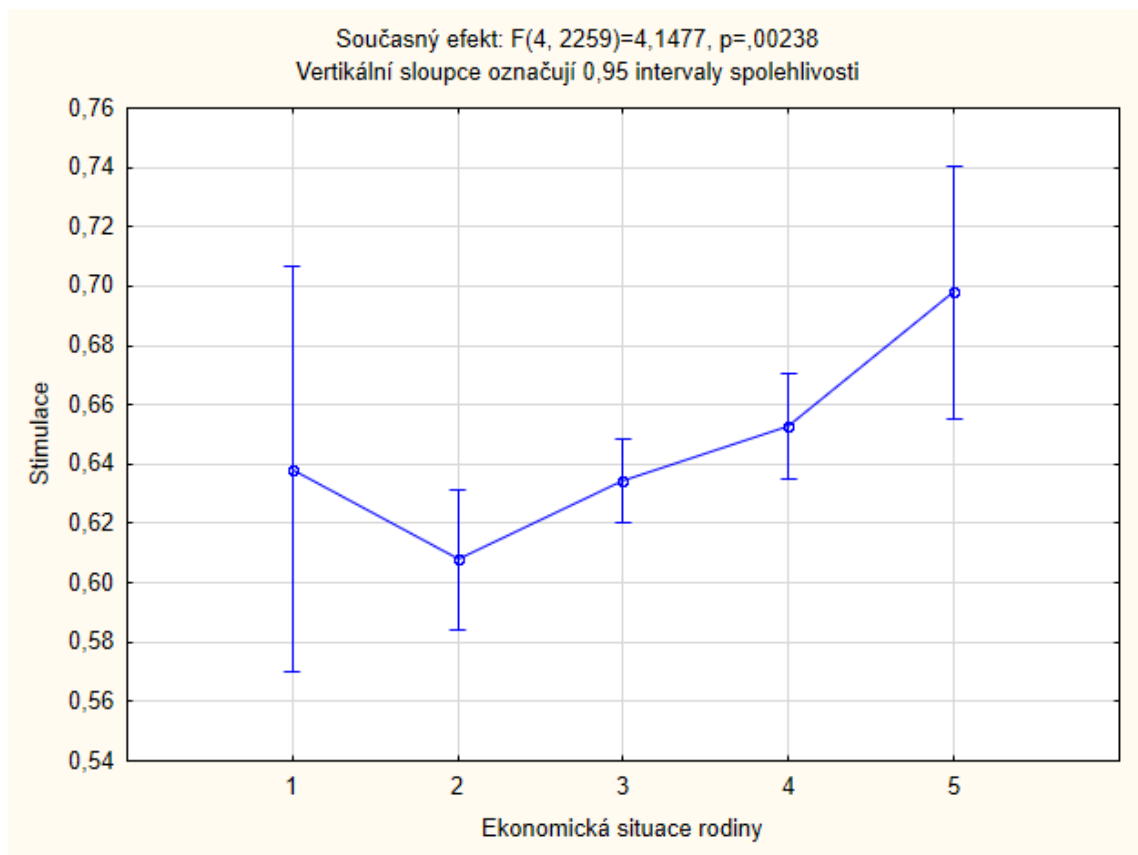
Graf vypovídá také o slabém vychýlení průměru naměřených hodnot směrem k větší důležitosti tohoto hodnotového typu. Přesný průměr činil 0,638671.

Hypotézy:

H₄₀: Mezi ekonomickou situací rodiny jedince a jeho vztahem k hodnotovému typu Stimulace neexistuje statisticky významná závislost.

H_{4A}: Mezi ekonomickou situací rodiny jedince a jeho vztahem k hodnotovému typu Stimulace existuje statisticky významná závislost.

Níže uvedený graf zobrazuje výsledek testu analýzy rozptylu pro hodnotový typ Stimulace včetně rozptylů v jednotlivých skupinách.

Graf č. 14: Analýza rozptylu pro hodnotový typ Stimulace

Analýza rozptylu prokázala závislost zkoumaných proměnných, a to na hladině významnosti 0,01. Připouštíme proto alternativní hypotézu.

Hodnotovému typu Stimulace připisují největší důležitost respondenti žijící v rodině s velmi dobrou ekonomickou situací. Nejmenší důležitost respondenti žijící v rodině s nepříliš dobrou ekonomickou situací. Největší rozptyl odpovědí byl u respondentů žijících v rodině s velmi špatnou ekonomickou situací.

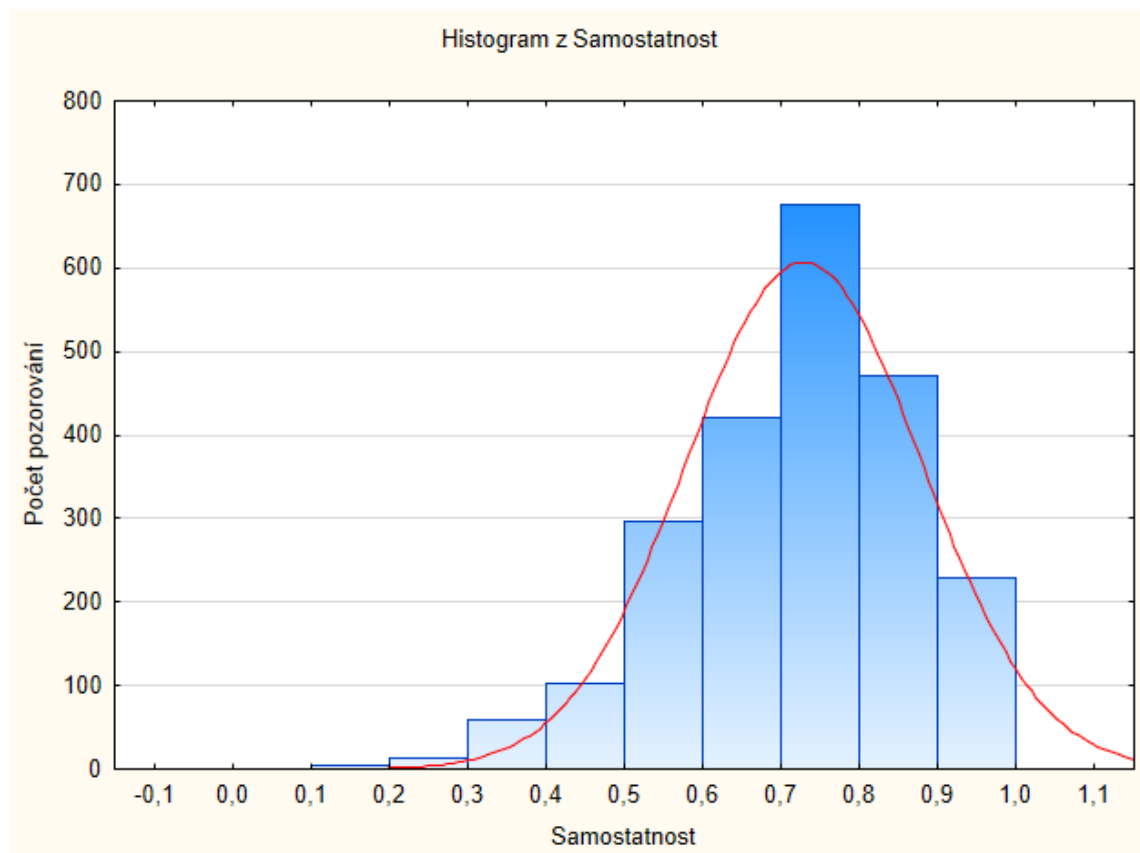

2.6.5 Samostatnost

Výzkumná otázka č. 5:

Má ekonomická situace rodiny jedince významný vliv na jeho vztah k hodnotovému typu Samostatnost?

V níže zobrazeném grafu porovnáváme rozložení odpovědí respondentů pro tento hodnotový typ s Gaussovou křivkou normálního rozložení.

Graf č. 15: Rozložení respondentů pro hodnotový typ Samostatnost

Rozložení odpovědí respondentů v tomto případě vykazuje normální rozložení podle Gaussovy křivky, a proto můžeme pokračovat v testování statistickou metodou analýzy rozptylu.

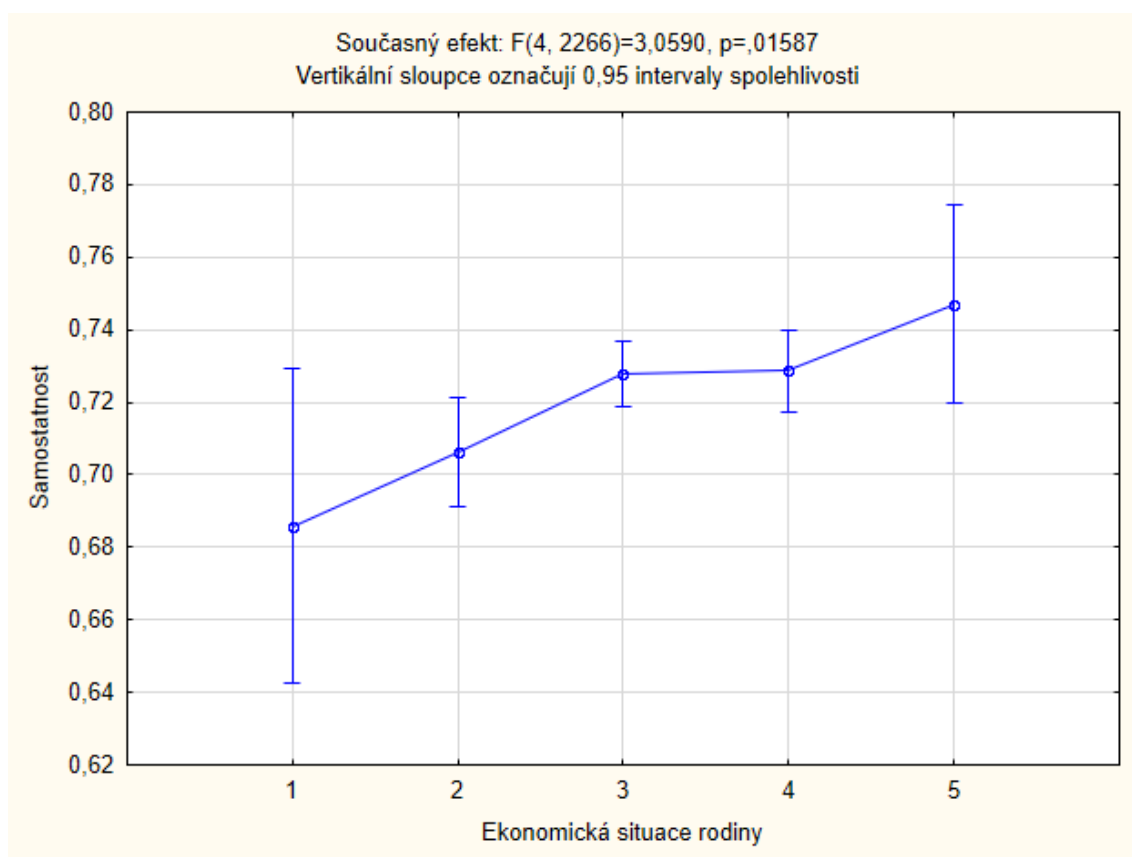
Graf vypovídá také o silném vychýlení průměru naměřených hodnot směrem k větší důležitosti tohoto hodnotového typu. Přesný průměr činil 0,724663.

Hypotézy:

H₅₀: Mezi ekonomickou situací rodiny jedince a jeho vztahem k hodnotovému typu Samostatnost neexistuje statisticky významná závislost.

H_{5A}: Mezi ekonomickou situací rodiny jedince a jeho vztahem k hodnotovému typu Samostatnost existuje statisticky významná závislost.

Níže uvedený graf zobrazuje výsledek testu analýzy rozptylu pro hodnotový typ Samostatnost včetně rozptylů v jednotlivých skupinách.

Graf č. 16: Analýza rozptylu pro hodnotový typ Samostatnost

Analýza rozptylu prokázala závislost zkoumaných proměnných, a to na hladině významnosti 0,05. Připouštíme proto alternativní hypotézu.

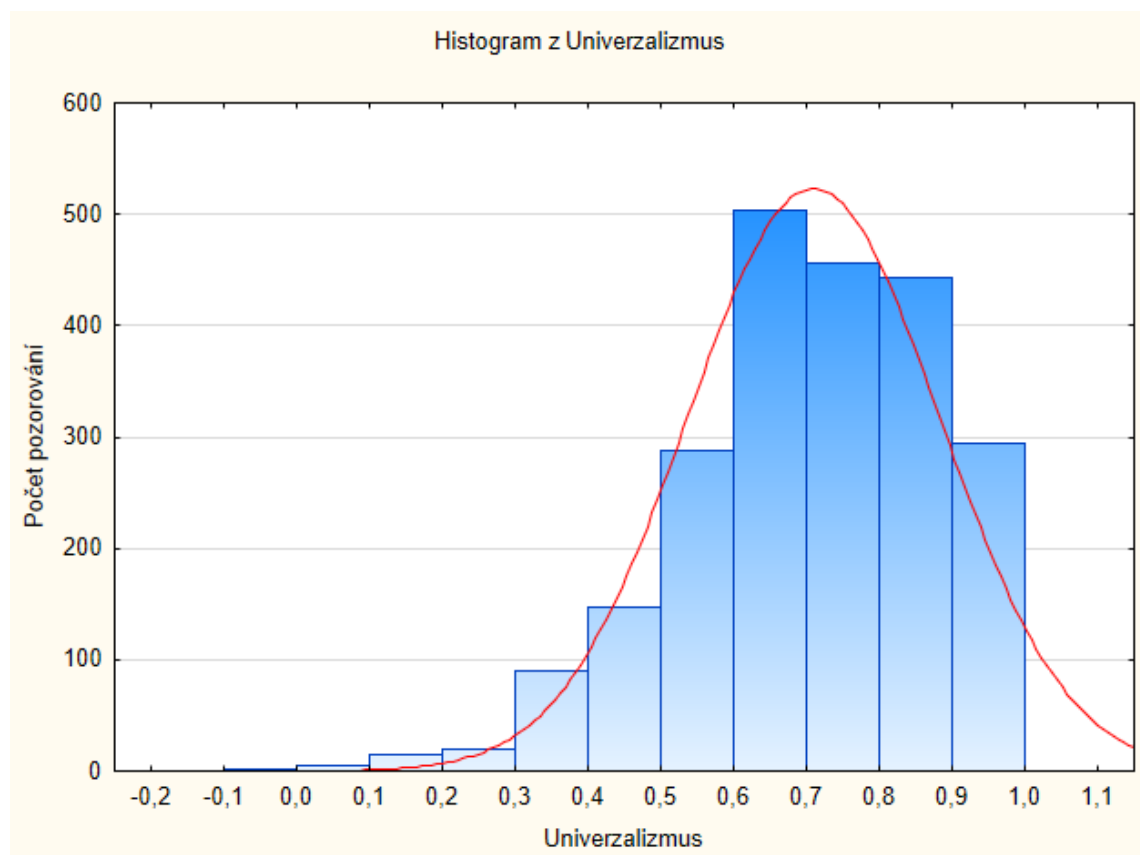
Hodnotovému typu Samostatnost připisují největší důležitost respondenti žijící v rodině s velmi dobrou ekonomickou situací. Nejmenší důležitost respondenti žijící v rodině s velmi špatnou ekonomickou situací. V této skupině byl však také největší rozptyl odpovědí. Pro další tři skupiny roste důležitost se zlepšující se ekonomickou situací.

2.6.6 Univerzalismus

Výzkumná otázka č. 6:

Má ekonomická situace rodiny jedince významný vliv na jeho vztah k hodnotovému typu Univerzalismus?

V níže zobrazeném grafu porovnáváme rozložení odpovědí respondentů pro tento hodnotový typ s Gaussovou křivkou normálního rozložení.

Graf č. 17: Rozložení respondentů pro hodnotový typ Univerzalismus

Rozložení odpovědí respondentů v tomto případě vykazuje normální rozložení podle Gaussovy křivky, a proto můžeme pokračovat v testování statistickou metodou analýzy rozptylu.

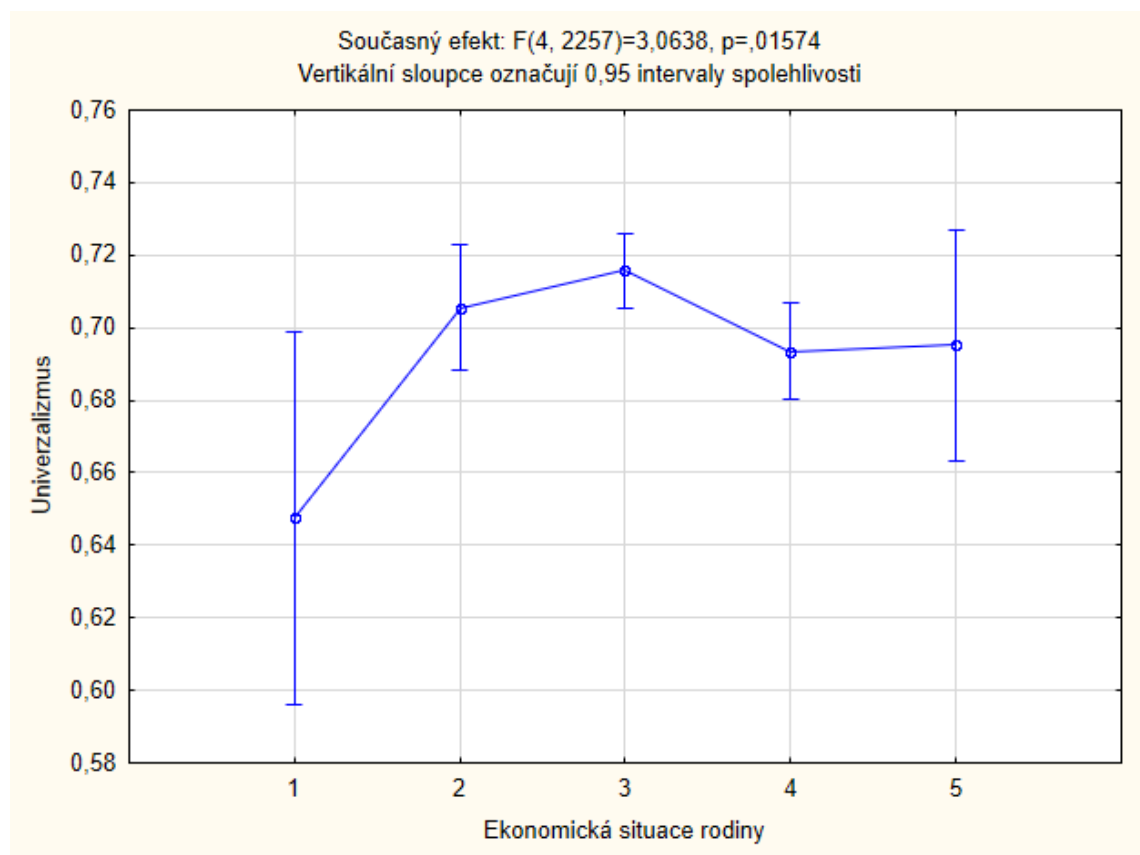
Graf vypovídá také o silném vychýlení průměru naměřených hodnot směrem k větší důležitosti tohoto hodnotového typu. Přesný průměr činil 0,704818.

Hypotézy:

H₀: Mezi ekonomickou situací rodiny jedince a jeho vztahem k hodnotovému typu Univerzalismus neexistuje statisticky významná závislost.

H_{6A}: Mezi ekonomickou situací rodiny jedince a jeho vztahem k hodnotovému typu Univerzalismus existuje statisticky významná závislost.

Níže uvedený graf zobrazuje výsledek testu analýzy rozptylu pro hodnotový typ Univerzalismus včetně rozptylů v jednotlivých skupinách.

Graf č. 18: Analýza rozptylu pro hodnotový typ Univerzalismus

Analýza rozptylu prokázala závislost zkoumaných proměnných, a to na hladině významnosti 0,05. Připouštíme proto alternativní hypotézu.

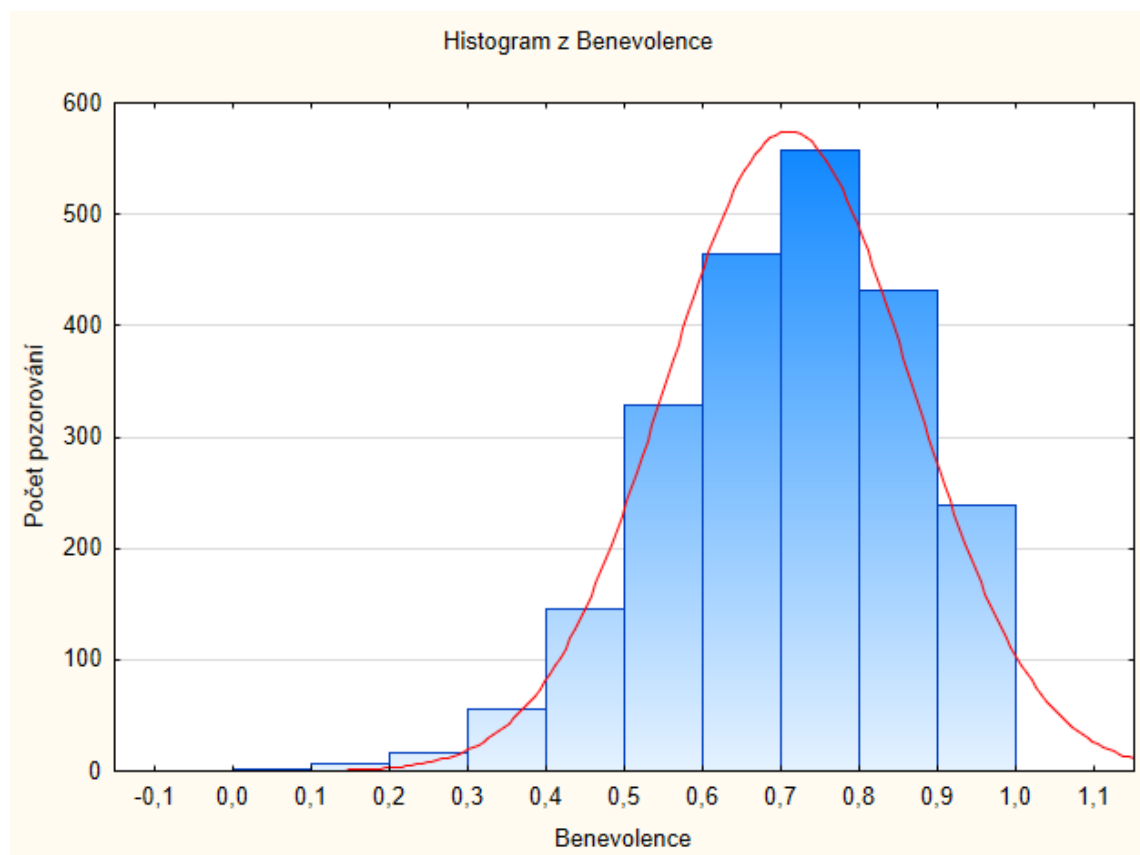
Hodnotovému typu Univerzalismus připisují největší důležitost respondenti žijící v rodině se spíše střední ekonomickou situací. Nejmenší důležitost respondenti žijící v rodině s velmi špatnou ekonomickou situací. V této skupině byl však také největší rozptyl odpovědí.

2.6.7 Benevolence

Výzkumná otázka č. 7:

Má ekonomická situace rodiny jedince významný vliv na jeho vztah k hodnotovému typu Benevolence?

V níže zobrazeném grafu porovnáváme rozložení odpovědí respondentů pro tento hodnotový typ s Gaussovou křivkou normálního rozložení.

Graf č. 19: Rozložení respondentů pro hodnotový typ Benevolence

Rozložení odpovědí respondentů v tomto případě vykazuje normální rozložení podle Gaussovy křivky, a proto můžeme pokračovat v testování statistickou metodou analýzy rozptylu.

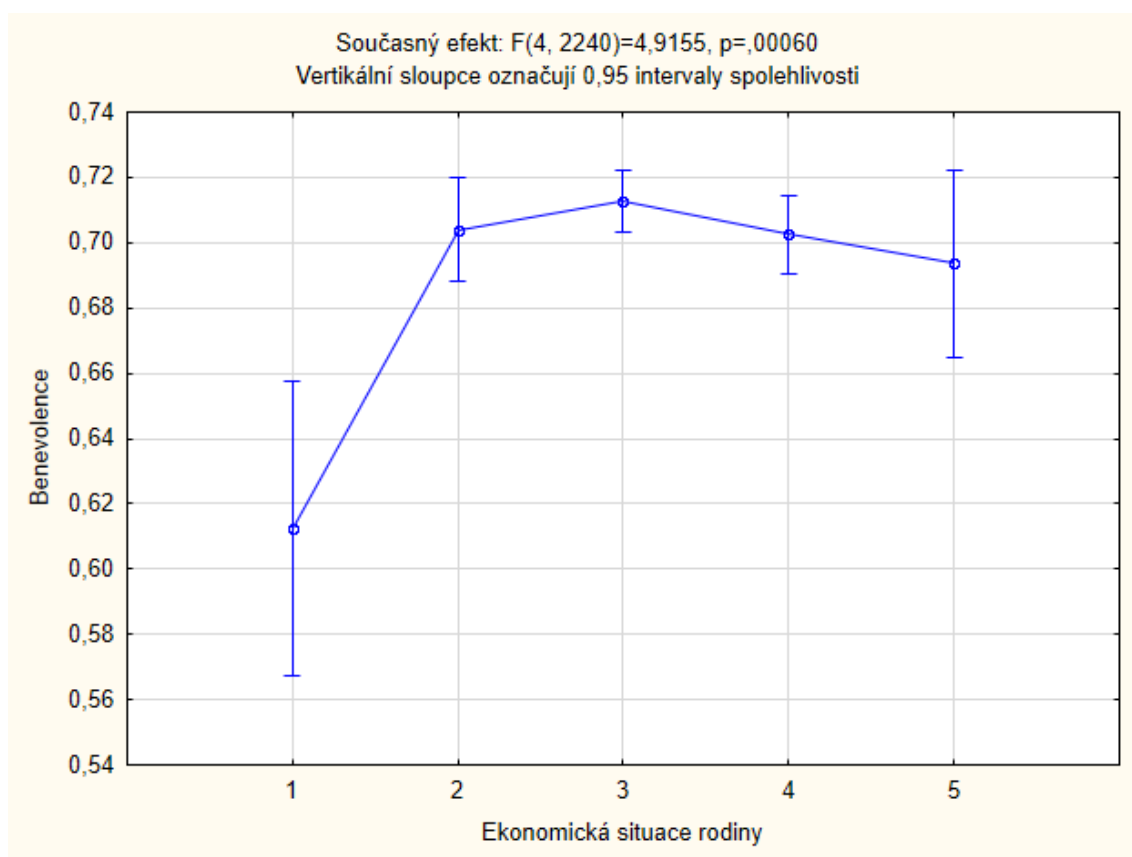
Graf vypovídá také o silném vychýlení průměru naměřených hodnot směrem k větší důležitosti tohoto hodnotového typu. Přesný průměr činil 0,705228.

Hypotézy:

H7₀: Mezi ekonomickou situací rodiny jedince a jeho vztahem k hodnotovému typu Benevolence neexistuje statisticky významná závislost.

H7_A: Mezi ekonomickou situací rodiny jedince a jeho vztahem k hodnotovému typu Benevolence existuje statisticky významná závislost.

Níže uvedený graf zobrazuje výsledek testu analýzy rozptylu pro hodnotový typ Benevolence včetně rozptylů v jednotlivých skupinách.

Graf č. 20: Analýza rozptylu pro hodnotový typ Benevolence

Analýza rozptylu prokázala závislost zkoumaných proměnných, a to na hladině významnosti 0,001. Připouštíme proto alternativní hypotézu.

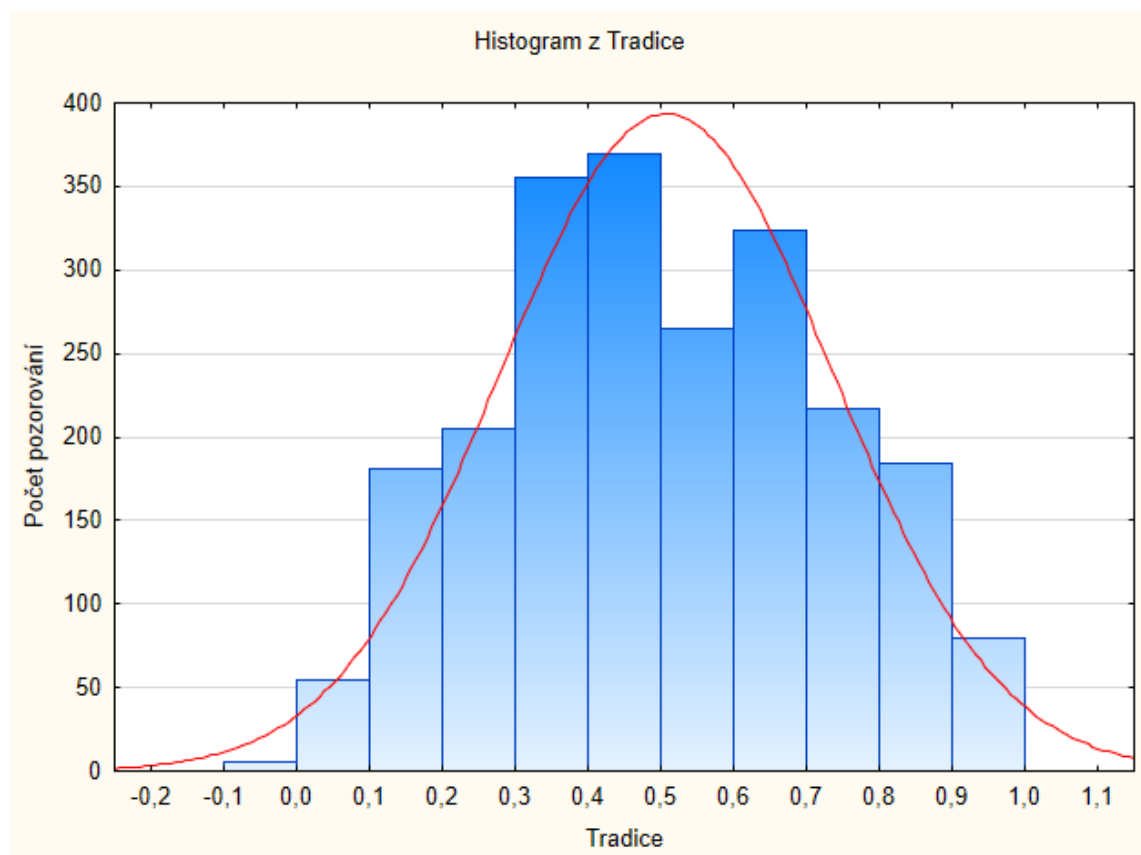
Hodnotovému typu Benevolence připisují největší důležitost respondenti žijící v rodině se spíše střední ekonomickou situací. Nejmenší důležitost respondenti žijící v rodině s velmi špatnou ekonomickou situací. V této skupině byl však také největší rozptyl odpovědí.

2.6.8 Tradice

Výzkumná otázka č. 8:

Má ekonomická situace rodiny jedince významný vliv na jeho vztah k hodnotovému typu Tradice?

V níže zobrazeném grafu porovnáváme rozložení odpovědí respondentů pro tento hodnotový typ s Gaussovou křivkou normálního rozložení.

Graf č. 21: Rozložení respondentů pro hodnotový typ Tradice

Rozložení odpovědí respondentů je v tomto případě mírně vychýlené, avšak ještě stále vykazuje normální rozložení podle Gaussovy křivky, a proto můžeme pokračovat v testování statistickou metodou analýzy rozptylu.

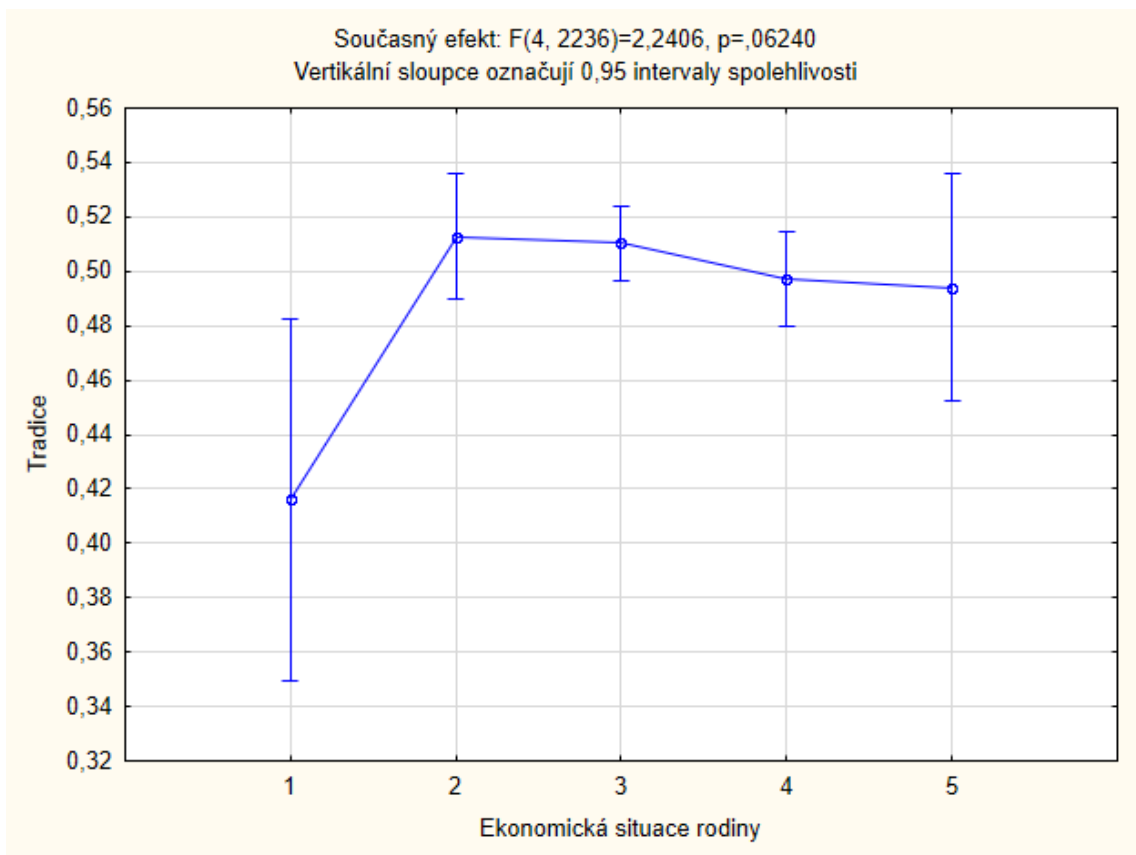
V případě hodnotového typu Tradice není vychýlen průměr naměřených hodnot. Přesný průměr činil 0,503301.

Hypotézy:

H_{8_0} : Mezi ekonomickou situací rodiny jedince a jeho vztahem k hodnotovému typu Tradice neexistuje statisticky významná závislost.

H_{8_A} : Mezi ekonomickou situací rodiny jedince a jeho vztahem k hodnotovému typu Tradice existuje statisticky významná závislost.

Níže uvedený graf zobrazuje výsledek testu analýzy rozptylu pro hodnotový typ Tradice včetně rozptylů v jednotlivých skupinách.

Graf č. 22: Analýza rozptylu pro hodnotový typ Tradice

Analýza rozptylu neprokázala závislost zkoumaných proměnných, a to ani na hladině významnosti 0,05. Nulovou hypotézu proto nemůžeme odmítnout.

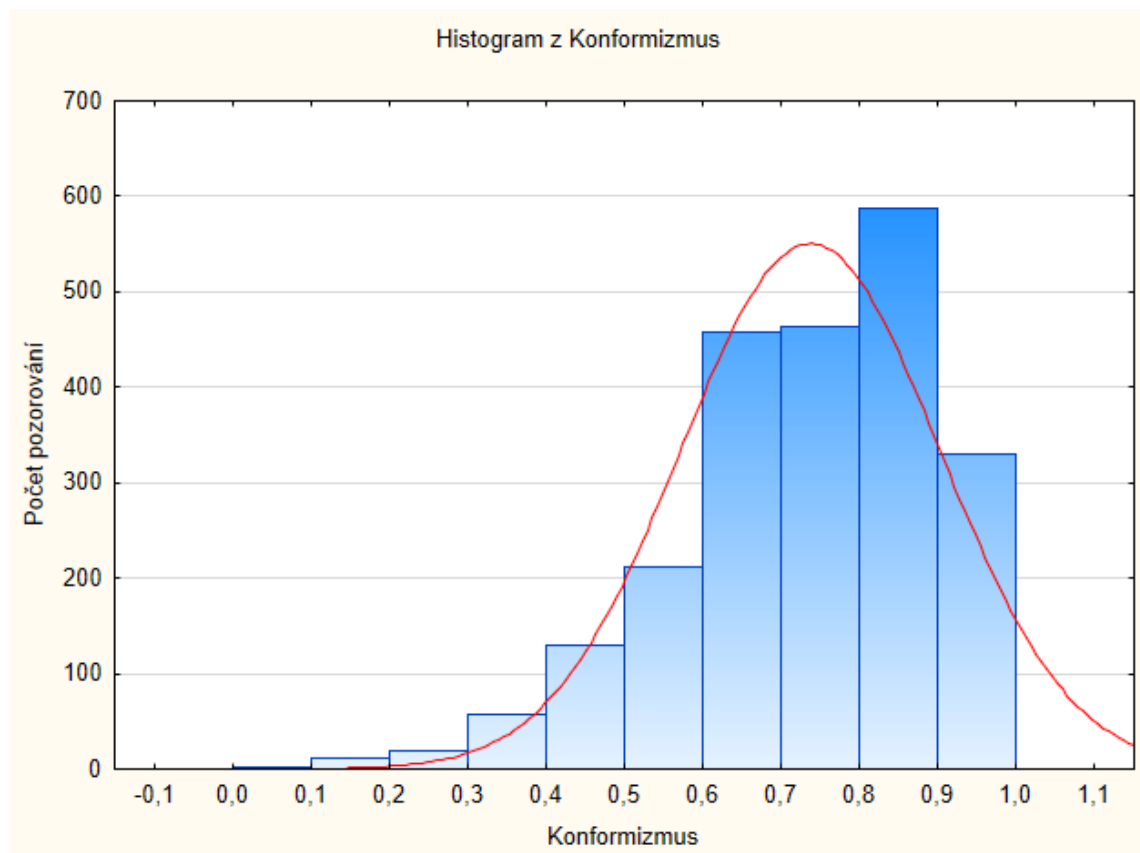

2.6.9 Konformizmus

Výzkumná otázka č. 9:

Má ekonomická situace rodiny jedince významný vliv na jeho vztah k hodnotovému typu Konformizmus?

V níže zobrazeném grafu porovnáváme rozložení odpovědí respondentů pro tento hodnotový typ s Gaussovou křivkou normálního rozložení.

Graf č. 23: Rozložení respondentů pro hodnotový typ Konformizmus

Rozložení odpovědí respondentů v tomto případě vykazuje normální rozložení podle Gaussovy křivky, a proto můžeme pokračovat v testování statistickou metodou analýzy rozptylu.

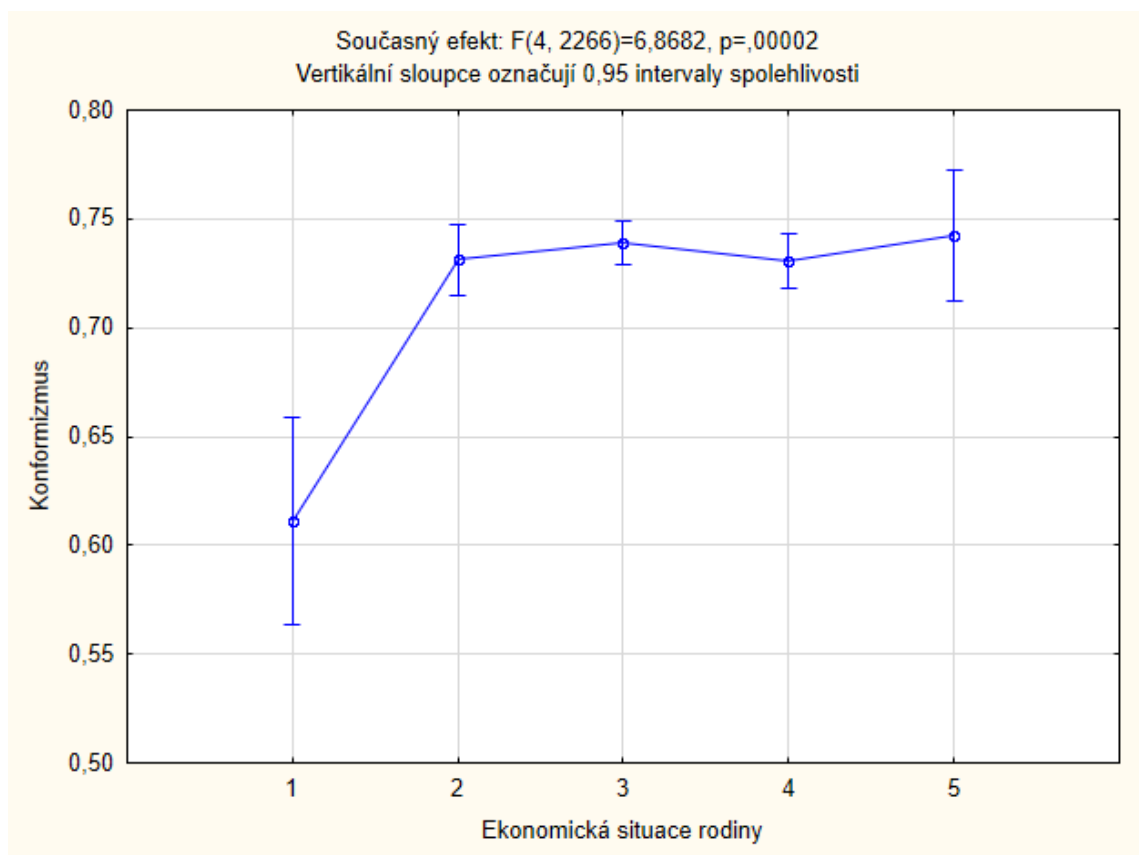
Graf vypovídá také o silném vychýlení průměru naměřených hodnot směrem k větší důležitosti tohoto hodnotového typu. Přesný průměr činil 0,732944.

Hypotézy:

H₀: Mezi ekonomickou situací rodiny jedince a jeho vztahem k hodnotovému typu Konformizmus neexistuje statisticky významná závislost.

H_{9A}: Mezi ekonomickou situací rodiny jedince a jeho vztahem k hodnotovému typu Konformizmus existuje statisticky významná závislost.

Níže uvedený graf zobrazuje výsledek testu analýzy rozptylu pro hodnotový typ Konformizmus včetně rozptylů v jednotlivých skupinách.

Graf č. 24: Analýza rozptylu pro hodnotový typ Konformizmus

Analýza rozptylu prokázala závislost zkoumaných proměnných, a to na hladině významnosti 0,001. Připouštíme proto alternativní hypotézu.

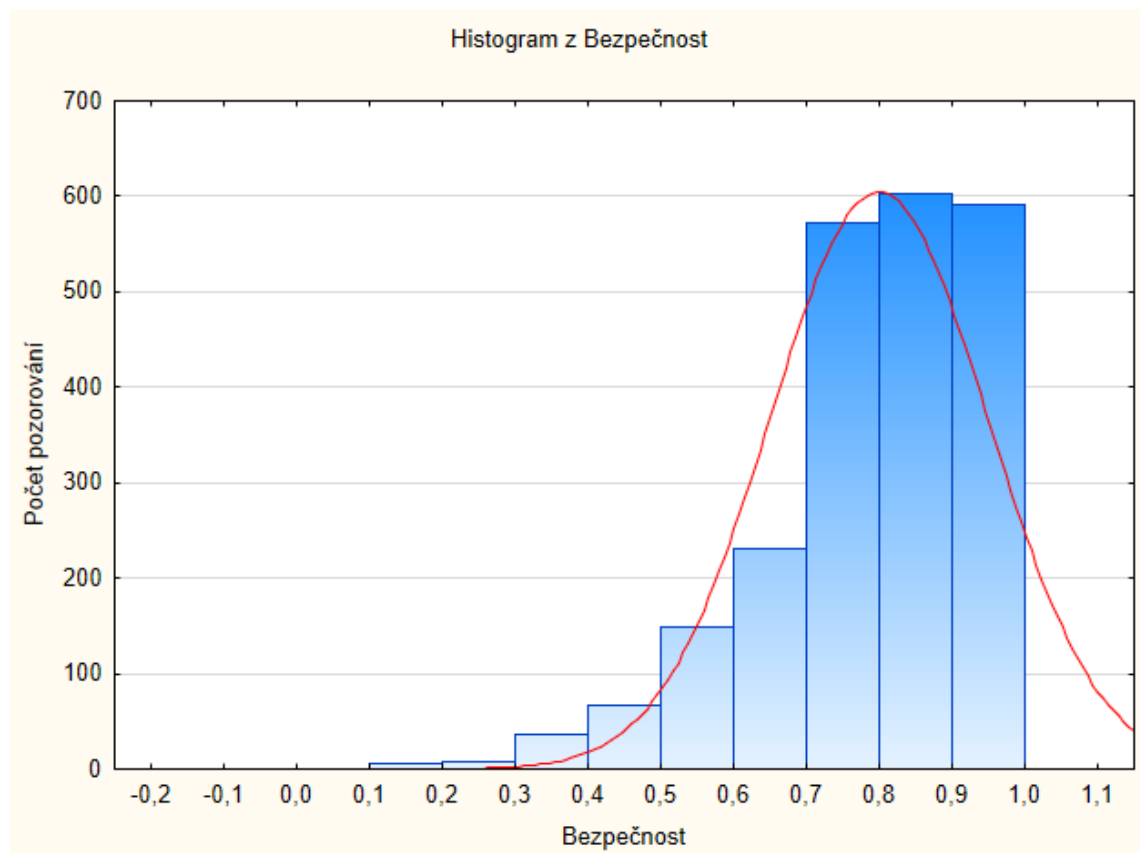
Hodnotovému typu Konformizmus připisují nejmenší důležitost respondenti žijící v rodině s velmi špatnou ekonomickou situací. Všechny další skupiny připisují tomuto hodnotovému typu podobnou důležitost.

2.6.10 Bezpečnost

Výzkumná otázka č. 10:

Má ekonomická situace rodiny jedince významný vliv na jeho vztah k hodnotovému typu Bezpečnost?

V níže zobrazeném grafu porovnáváme rozložení odpovědí respondentů pro tento hodnotový typ s Gaussovou křivkou normálního rozložení.

Graf č. 25: Rozložení respondentů pro hodnotový typ Bezpečnost

Rozložení odpovědí respondentů je v tomto případě mírně vychýlené, avšak ještě stále vykazuje normální rozložení podle Gaussovy křivky, a proto můžeme pokračovat v testování statistickou metodou analýzy rozptylu.

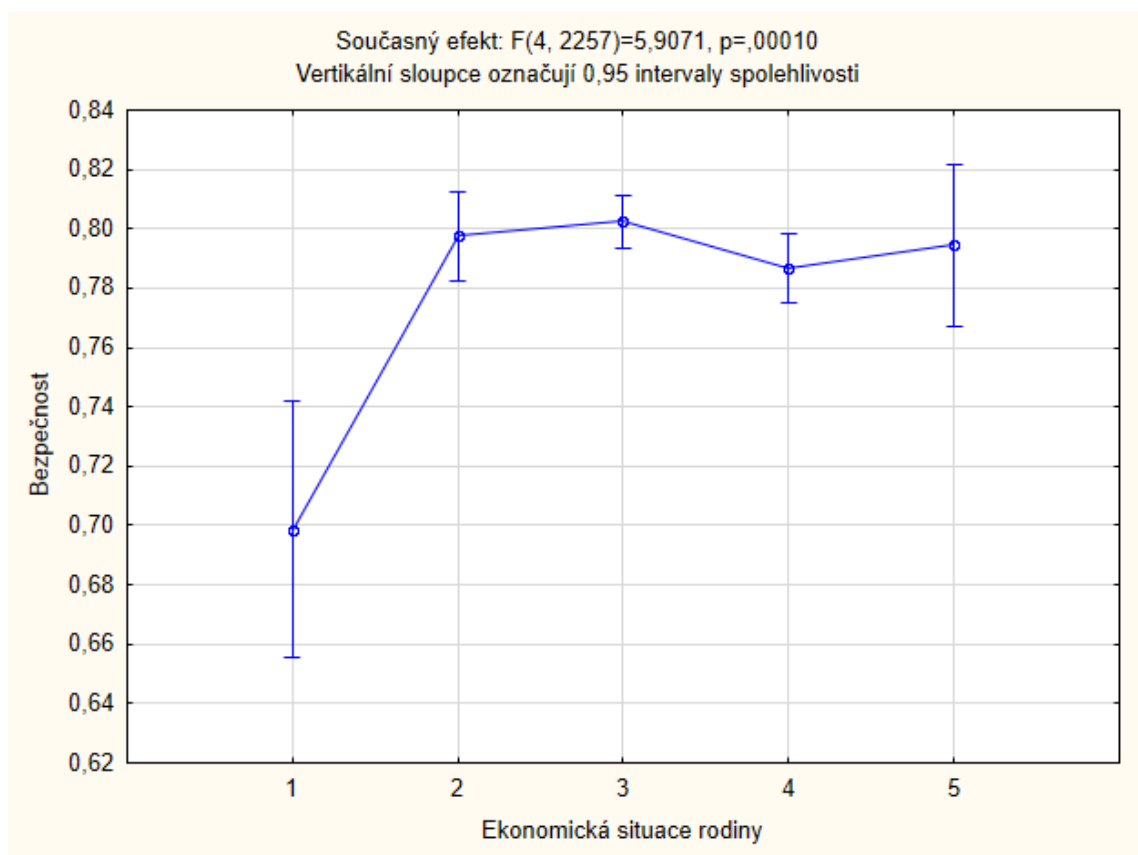
Graf vypovídá také o velmi silném vychýlení průměru naměřených hodnot směrem k větší důležitosti tohoto hodnotového typu. Přesný průměr činil 0,796059.

Hypotézy:

H10₀: Mezi ekonomickou situací rodiny jedince a jeho vztahem k hodnotovému typu Bezpečnost neexistuje statisticky významná závislost.

H10_A: Mezi ekonomickou situací rodiny jedince a jeho vztahem k hodnotovému typu Bezpečnost existuje statisticky významná závislost.

Níže uvedený graf zobrazuje výsledek testu analýzy rozptylu pro hodnotový typ Bezpečnost včetně rozptylů v jednotlivých skupinách.

Graf č. 26: Analýza rozptylu pro hodnotový typ Bezpečnost

Analýza rozptylu prokázala závislost zkoumaných proměnných, a to na hladině významnosti 0,001. Připouštíme proto alternativní hypotézu.

Hodnotovému typu Bezpečnost připisují největší důležitost respondenti žijící v rodině se spíše střední ekonomickou situací. Nejmenší důležitost respondenti žijící v rodině s velmi špatnou ekonomickou situací. V této skupině byl však také největší rozptyl odpovědí.

2.7 Srovnání výsledků statistického testování

Pro přehledné srovnání významnosti výsledků statistického ověřování hypotéz jsme sestavili následující tabulku.

hodnotový typ	p	hladina významnosti +++ (0,001); ++ (0,01); + (0,05)
Konformizmus	0,00002	+++
Úspěch	0,00010	+++
Bezpečnost	0,00010	+++
Benevolence	0,00060	+++
Stimulace	0,00238	++
Univerzalizmus	0,01574	+
Samostatnost	0,01587	+
Moc	0,01680	+
Tradice	0,06240	
Požitkářství	N/A*	N/A*

* hodnoty nevykazovaly normální rozložení,
proto nebylo možné provést analýzu rozptylu

Tabulka č. 9: Srovnání významnosti výsledků analýzy rozptylu hodnotových typů

Hodnotové typy jsou v tabulce č. 4 seřazeny podle hladiny významnosti závislosti zjištěných analýzou rozptylu. Z uvedené tabulky vyplývá, že nejvýznamnější závislost je mezi ekonomickou situací rodiny jedince a jeho vztahem k hodnotovému typu Konformizmus. Na stejné hladině významnosti 0,001 je také vztah k hodnotovým typům Úspěch, Bezpečnost a Benevolence. Na hladině významnosti 0,01 je vztah k hodnotovému typu Stimulace a na hladině významnosti 0,05 je vztah k hodnotovým typům Univerzalizmus, Samostatnost a Moc. U hodnotového typu Tradice se statisticky významná závislost neprokázala a u hodnotového typu Požitkářství prokázal statisticky významnou závislost Kruskalův-Wallisův test, a to na hladině významnosti 0,001.

2.8 Diskuze

Při interpretaci výsledků analýz hodnotových typů budeme nyní uvádět i jejich charakteristické hodnoty a jejich krátký popis.

Hodnotový typ Moc

Sociální moc, autorita, bohatství, zachování dobrého jména, společenské uznání.

Důležitost bohatství, peněz a drahých věcí. Potřeba respektu od jiných lidí. Touha ovládat ostatní.

→ Mezi ekonomickou situací rodiny jedince a jeho vztahem k hodnotovému typu Moc existuje statisticky významná závislost.

- Statisticky významný vztah prokázán na hladině významnosti 0,05.
- Největší důležitost připisují jedinci z rodin s velmi dobrou ekonomickou situací.
- Střední důležitost připisují jedinci z rodin s dobrou, spíše střední a nepřilíš dobrou ekonomickou situací.
- Nejmenší důležitost připisují jedinci z rodin s velmi špatnou ekonomickou situací.

Hodnotový typ Úspěch

Úspěšnost, schopnost, ctížádostivost, vlivnost, inteligence.

Potřeba předvádět své schopnosti pro získání obdivu od lidí. Touha stát se velmi úspěšným a lidmi oceňovaným.

→ Mezi ekonomickou situací rodiny jedince a jeho vztahem k hodnotovému typu Úspěch existuje statisticky významná závislost.

- Statisticky významný vztah prokázán na hladině významnosti 0,001.
- Největší důležitost připisují jedinci z rodin s velmi dobrou ekonomickou situací, následují jedinci z rodin s dobrou ekonomickou situací.
- Střední důležitost připisují jedinci z rodin se spíše střední a nepřilíš dobrou ekonomickou situací.
- Nejmenší důležitost připisují jedinci z rodin s velmi špatnou ekonomickou situací.

Hodnotový typ Požitkářství

Zábava, užívání života, nestřídmost.

Potřeba užívání si života. Člověk by měl vyhledávat příležitosti k pobavení se a dělat věci, které mu přinášejí potěšení.

→ Mezi ekonomickou situací rodiny jedince a jeho vztahem k hodnotovému typu Požitkářství existuje statisticky významná závislost.

- Statisticky významný vztah prokázán na hladině významnosti 0,001.
- Největší důležitost připisují jedinci z rodin s velmi dobrou ekonomickou situací.
- Střední důležitost připisují jedinci z rodin s dobrou a spíše střední ekonomickou situací.
- Nejmenší důležitost připisují jedinci z rodin s nepříliš dobrou a velmi špatnou ekonomickou situací.

Hodnotový typ Stimulace

Odvaha, pestrý život, vzrušující život.

Důležitost nových aktivit a překvapení. Potřeba dělat mnoho různých věcí, vyhledávat dobrodružství, riskovat. Dosažení vzrušujícího života.

→ Mezi ekonomickou situací rodiny jedince a jeho vztahem k hodnotovému typu Stimulace existuje statisticky významná závislost.

- Statisticky významný vztah prokázán na hladině významnosti 0,01.
- Největší důležitost připisují jedinci z rodin s velmi dobrou ekonomickou situací.
- Střední důležitost připisují jedinci z rodin s dobrou, spíše střední a velmi špatnou ekonomickou situací.
- Nejmenší důležitost připisují jedinci z rodin s nepříliš dobrou ekonomickou situací.

Hodnotový typ Samostatnost

Zvídavost, tvořivost, svoboda, volba vlastních cílů, nezávislost, sebeúcta.

Potřeba tvořit, promýšlet nové myšlenky, jednat vlastním originálním způsobem. Člověk by měl sám rozhodovat o tom, co dělá. Touha po svobodě a nezávislosti na ostatních.

→ Mezi ekonomickou situací rodiny jedince a jeho vztahem k hodnotovému typu Samostatnost existuje statisticky významná závislost.

- Statisticky významný vztah prokázán na hladině významnosti 0,05.
- Největší důležitost připisují jedinci z rodin s velmi dobrou ekonomickou situací.
- Střední důležitost připisují jedinci z rodin s dobrou, spíše střední a nepříliš dobrou ekonomickou situací.
- Nejmenší důležitost připisují jedinci z rodin s velmi špatnou ekonomickou situací.

Hodnotový typ Univerzalizmus

Ochrana životního prostředí, jednota s přírodou, svět krásy, tolerance, sociální spravedlnost, moudrost, rovnost, mírový svět, vnitřní harmonie.

Přesvědčení, že s každým člověkem by mělo být zacházeno stejně a každý by měl mít stejné příležitosti. Důležitost naslouchání a snaha o porozumění ostatním lidem, a to i v případě, kdy má jiný člověk jiné nebo přímo opačné názory. Potřeba chránit a pečovat o životní prostředí.

→ Mezi ekonomickou situací rodiny jedince a jeho vztahem k hodnotovému typu Univerzalizmus existuje statisticky významná závislost.

- Statisticky významný vztah prokázán na hladině významnosti 0,05.
- Největší důležitost připisují jedinci z rodin se spíše střední ekonomickou situací.
- Střední důležitost připisují jedinci z rodin s nepříliš dobrou, dobrou a velmi dobrou ekonomickou situací.
- Nejmenší důležitost připisují jedinci z rodin s velmi špatnou ekonomickou situací.

Hodnotový typ Benevolence

Ochota, čestnost, odpuštění, oddanost, zodpovědnost, duchovnost, skutečné přátelství, citová a duchovní intimnost, smysl života.

Touha pomáhat lidem kolem sebe a věnovat se blízkým lidem. Důležitost loajality k přátelům.

→ Mezi ekonomickou situací rodiny jedince a jeho vztahem k hodnotovému typu Benevolence existuje statisticky významná závislost.

- Statisticky významný vztah prokázán na hladině významnosti 0,001.

- Největší důležitost připisují jedinci z rodin se spíše střední ekonomickou situací.
- Střední důležitost připisují jedinci z rodin s nepříliš dobrou, dobrou a velmi dobrou ekonomickou situací.
- Nejmenší důležitost připisují jedinci z rodin s velmi špatnou ekonomickou situací.

Hodnotový typ Tradice

Podřízení se životním okolnostem, zbožnost, pokora, úcta k tradicím, mírnost, odpoutání od světských zájmů.

Důležitost pokory a skromnosti. Člověk by na sebe neměl přitahovat pozornost. Potřeba dodržovat tradice a zvyky, ať už rodinné nebo náboženské.

- Mezi ekonomickou situací rodiny jedince a jeho vztahem k hodnotovému typu Tradice neexistuje statisticky významná závislost.

Hodnotový typ Konformizmus

Poslušnost, úcta k rodičům a starším lidem, zdvořilost, sebeovládání.

Přesvědčení, že lidé by měli dělat to, co se po nich žádá. Měli by za všech okolností dodržovat pravidla a chovat se spořádaně. Věsmu, o čem by lidé řekli, že je to špatné, je potřeba se vyhnout.

- Mezi ekonomickou situací rodiny jedince a jeho vztahem k hodnotovému typu Konformizmus existuje statisticky významná závislost.

- Statisticky významný vztah prokázán na hladině významnosti 0,001.
- Nejmenší důležitost připisují jedinci z rodin s velmi špatnou ekonomickou situací.
- Jedinci z rodin s nepříliš dobrou, spíše střední, dobrou a velmi dobrou ekonomickou situací připisují tomuto hodnotovému typu podobnou důležitost.

Hodnotový typ Bezpečnost

Čistota, národní bezpečnost, opětování služeb, sociální pořádek, bezpečnost rodiny, pocit sounáležitosti, zdraví.

Potřeba žít v bezpečném prostředí. Věsmu, co by bezpečnost mohlo ohrozit, je potřeba se vyhnout. Stát by měl chránit své občany a zajistit jim bezpečí před všemi hrozbami.

- Mezi ekonomickou situací rodiny jedince a jeho vztahem k hodnotovému typu
Bezpečnost existuje statisticky významná závislost.
- Statisticky významný vztah prokázán na hladině významnosti 0,001.
  - Největší důležitost připisují jedinci z rodin se spíše střední ekonomickou situací.
  - Střední důležitost připisují jedinci z rodin s nepříliš dobrou, dobrou a velmi dobrou ekonomickou situací.
  - Nejmenší důležitost připisují jedinci z rodin s velmi špatnou ekonomickou situací.

ZÁVĚR

Tato práce se věnovala zkoumání vlivu ekonomické situace rodiny jedince na jeho hodnoty a hodnotové orientace. V teoretické části jsme se nejdříve zabývali samostatně problematikou ekonomické situace rodiny a možnostmi jejího měření. Jako klíčové ukazatele jsme definovali příjmy a výdaje domácnosti, hospodaření s finančními aktivy a závazky, vybavení a materiální zabezpečení domácnosti. Kapitulu o ekonomické situaci rodiny jsme uzavřeli členěním rodin, se kterým následně pracujeme při výzkumu.

V kapitole o hodnotách a hodnotových orientacích jsme nastínili pohledy několika významných autorů zabývajících se tímto tématem. Při snaze o vymezení těchto pojmů jsme narazili na problém spočívající ve výrazné terminologické různorodosti. Poté jsme se hlouběji zaměřili na teorii univerzální klasifikace hodnotových typů podle Shaloma Schwartze. O jeho koncept univerzálních hodnot a definice charakteristických hodnot k deseti základním hodnotovým typům jsme se následně opřeli při výzkumu.

Třetí kapitola teoretické části se zabývá vztahem ekonomické situace rodiny jedince a jeho hodnot a hodnotové orientace. Zaměřili jsme se na konkrétní faktory související s ekonomickou situací rodiny a definovali jsme jejich možný vliv na hodnotovou orientaci jedince. Jako klíčové faktory jsme uvedli lokalitu a způsob bydlení, materiální zabezpečení a vybavení domácností, trávení volného času, přístup ke vzdělávání, zisk sociálního kapitálu a možnosti zdravotní péče. Tato kapitola vysvětlila důvody našeho předpokladu o souvislostech ekonomické situace rodiny jedince a jeho hodnotové orientace.

Cílem výzkumu bylo zjistit, zda skutečně existuje statisticky významná závislost mezi ekonomickou situací rodiny jedince a jeho vztahem k hodnotám. Z výsledků výzkumu vyplývá, že statistickou závislost můžeme připustit celkem u devíti z desíti zkoumaných hodnotových typů. Jediným hodnotovým typem, u kterého se závislostní vztah neprojevil je Tradice.

Jedinci z rodin s velmi dobrou ekonomickou situací připisují v porovnání s ostatními skupinami největší důležitost hodnotovým typům Moc, Úspěch, Požitkářství, Stimulace a Samostatnost. Jedinci z rodin se spíše střední ekonomickou

situací připisují největší důležitost hodnotovým typům Univerzalismus, Benevolence a Bezpečnost. Jedinci z rodin s velmi špatnou ekonomickou situací připisují téměř všem hodnotovým typům v porovnání s ostatními skupinami nejmenší důležitost.

V rámci základní statistické analýzy jsme sestavovali hodnotový žebříček pro všechny skupiny respondentů podle ekonomické situace jejich rodin. Zajímavým zjištěním je pro nás shoda všech skupin na první a poslední příčce hodnotového žebříčku. Všichni respondenti nezávisle na ekonomické situaci jejich rodiny se shodli na tom, že nejdůležitějším hodnotovým typem je Bezpečnost a nejméně důležitým hodnotovým typem je Tradice.

Další zajímavostí bylo průměrné hodnocení jednotlivých skupin respondentů. Jedinci z rodin s velmi špatnou ekonomickou situací připisovali v porovnání s ostatními skupinami výrazně menší důležitost všem hodnotám. Naopak jedinci z rodin s velmi dobrou ekonomickou situací připisovali většině hodnot v průměrech výrazně větší důležitost než ostatní skupiny.

Výsledky výzkumu nás přivádějí k závěru, že ekonomická situace rodiny jedince významně souvisí s jeho vztahem k hodnotám. Závislost tohoto vztahu je přitom u některých hodnot velmi významná a u jiných méně. Hodnoty, které s ekonomickou situací rodiny jedince nijak nesouvisejí, jsou spíše výjimkou. V každém případě však ekonomická situace rodiny jedince výrazně ovlivňuje jeho celkový přístup k důležitosti hodnot obecně.

LITERATURA

CAKIRPALOGLU, P. *Psychologie hodnot*. Nakladatelství Votobia s.r.o., 2004. 430 s. ISBN 80-7220-195-6.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Příjmy a životní podmínky domácností*. Praha: ČSÚ, 2016. 272 s. ISBN 978-80-250-2693-9.

CHRÁSKA, M. *Úvod do výzkumu v pedagogice*. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci: Olomouc, 2006. 168 s. ISBN 80-244-1367-1.

KLUCKHOHN, C. Values and Value Orientations in the Theory of Action. In PARSONS, T. – SHILS, E. A. (eds.) *Toward a general theory of action*. 1. vyd. Cambridge: Harvard University Press, 1951. s. 388-433.

KRAUS, B. *Sociální aspekty výchovy*. 2. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 1999. 165 s. ISBN 80-7041-135-X.

KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. 215 s. ISBN 978-80-7367-383-3.

MF. *Národní strategie finančního vzdělávání*. Praha: Ministerstvo financí ČR, 2010. 27 s. Dostupné na webu: <http://www.psfv.cz/cs/pro-odborniky/strategicke-dokumenty#narodni-strategie/>.

MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006. 311 s. ISBN 80-86429-58-X.

MOŽNÝ, I. *Sociologie rodiny*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002. 250 s. ISBN 80-86429-05-9.

PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času: Teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času*. 3. vyd. Praha: Portál, 2002. 231 s. ISBN 80-7178-711-6.

POSPÍŠIL, J., POSPÍŠILOVÁ, H., ŠPATENKOVÁ, N. General Attitudes To The Faith, Religion, Ethics And Solidarity Among The Czech Adults. In *3rd International Multidisciplinary Scientific Conference on Social Sciences and Arts SGEM 2016*, www.sgemsocial.org, *SGEM2016 Conference Proceedings*. Albena: SGEM, 2016. s. 549-556. ISBN 978-619-7105-71-1.

POSPÍŠILOVÁ, H. *Mládež, hodnoty a volný čas*. 1. vyd. Olomouc: Hanex, 2010. 272 s. ISBN 978-80-7409-036-3.

PRUDKÝ, L. a kol. *Inventura hodnot: výsledky sociologických výzkumů hodnot ve společnosti České republiky*. 1. vyd. Praha: Academia, 2009. 341 s. ISBN 978-80-200-1751-2.

PRUDKÝ, L. a kol. *Studie o hodnotách*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. 236 s. ISBN 978-80-7380-266-0.

PRUDKÝ, L. *Hodnoty a normy v České společnosti – stav a vývoj v posledních letech*. Akademické nakladatelství CERM, 2004. 32 s. ISBN 80-7204-358-7.

ŘEHÁKOVÁ, B. Měření hodnotových orientací metodou hodnotových portrétů S. H. Schwartze. *Sociologický časopis*. 2006, Vol. 42, č. 1, s. 107-128.

SCHWARTZ, S. H. Universals in Value Content and Structure. In ZANNA, M. P. *Advances in Experimental Psychology*. San Diego: Academic Press, 1992. s. 1-65. ISBN 0-12-015225-8.

SMÉKAL, V. *Pozvání do psychologie osobnosti*. 3. upr. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2009. 523 s. ISBN 978-80-87029-62-6.

SMRČKA, L. *Rodinný rozpočet a společnost spotřeby*. 1. vyd. Příbram: PB tisk Příbram, 2008. 313 s. ISBN 978-80-86946-78-8.

TAVEL, P. *Vybrané kapitoly ze sociální psychologie*. 2. rozš. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009. 151 s. ISBN 978-80-244-2327-2.

TICHÁ, M. *Česká ekonomika na prahu 21. století v kontextu společenského vývoje*. 2. akt. vyd. Ostrava: VŠB-TU, 2015. 226 s. ISBN 978-80-248-3821-2.

VÁVRA, M. *Hodnotový portrét evropských zemí: Srovnávací analýza s použitím přístupu Shaloma Schwartze*. CESES FSV UK, 2007. s. 69. ISSN 1801-1640.

VEČERNÍK J. a kol. *Práce, hodnoty a blahobyť: české realie v evropském kontextu*. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2016. 416 s. ISBN 978-80-7330-295-5.

SEZNAMY

SEZNAM OBRÁZKŮ

- Obrázek č. 1: Teoretický model vztahů mezi deseti motivačními typy hodnot 19
Obrázek č. 2: Model vztahů mezi hodnotovými typy – barevné schéma..... 36

SEZNAM TABULEK

- Tabulka č. 1: Četnosti respondentů podle ekonomické situace jejich rodiny 33
Tabulka č. 2: Srovnání průměrů hodnotových typů..... 35
Tabulka č. 3: Srovnání směrodatných odchylek hodnotových typů 35
Tabulka č. 4: Srovnání směrodatných odchylek hodnotových typů u rodin s velmi špatnou ekonomickou situací..... 38
Tabulka č. 5: Srovnání směrodatných odchylek hodnotových typů u rodin s nepříliš dobrou ekonomickou situací 40
Tabulka č. 6: Srovnání směrodatných odchylek hodnotových typů u rodin se spíše střední ekonomickou situací 42
Tabulka č. 7: Srovnání směrodatných odchylek hodnotových typů u rodin s dobrou ekonomickou situací 44
Tabulka č. 8: Srovnání směrodatných odchylek hodnotových typů u rodin s velmi dobrou ekonomickou situací..... 46
Tabulka č. 9: Srovnání významnosti výsledků analýzy rozptylu hodnotových typů.. 69

SEZNAM GRAFŮ

- Graf č. 1: Rozložení respondentů podle ekonomické situace jejich rodiny 34
Graf č. 2: Hodnotová orientace rodin s velmi špatnou ekonomickou situací 37
Graf č. 3: Hodnotová orientace rodin s nepříliš dobrou ekonomickou situací..... 39
Graf č. 4: Hodnotová orientace rodin se spíše střední ekonomickou situací 41
Graf č. 5: Hodnotová orientace rodin s dobrou ekonomickou situací..... 43
Graf č. 6: Hodnotová orientace rodin s velmi dobrou ekonomickou situací 45
Graf č. 7: Srovnání hodnotových orientací všech ekonomických situací rodin..... 47
Graf č. 8: Rozložení respondentů pro hodnotový typ Moc 49
Graf č. 9: Analýza rozptylu pro hodnotový typ Moc 50
Graf č. 10: Rozložení respondentů pro hodnotový typ Úspěch 51
Graf č. 11: Analýza rozptylu pro hodnotový typ Úspěch 52

Graf č. 12:	Kruskalův-Wallisův test pro hodnotový typ Požitkářství.....	54
Graf č. 13:	Rozložení respondentů pro hodnotový typ Stimulace	55
Graf č. 14:	Analýza rozptylu pro hodnotový typ Stimulace	56
Graf č. 15:	Rozložení respondentů pro hodnotový typ Samostatnost.....	57
Graf č. 16:	Analýza rozptylu pro hodnotový typ Samostatnost.....	58
Graf č. 17:	Rozložení respondentů pro hodnotový typ Univerzalismus.....	59
Graf č. 18:	Analýza rozptylu pro hodnotový typ Univerzalismus	60
Graf č. 19:	Rozložení respondentů pro hodnotový typ Benevolence	61
Graf č. 20:	Analýza rozptylu pro hodnotový typ Benevolence.....	62
Graf č. 21:	Rozložení respondentů pro hodnotový typ Tradice	63
Graf č. 22:	Analýza rozptylu pro hodnotový typ Tradice	64
Graf č. 23:	Rozložení respondentů pro hodnotový typ Konformizmus.....	65
Graf č. 24:	Analýza rozptylu pro hodnotový typ Konformizmus	66
Graf č. 25:	Rozložení respondentů pro hodnotový typ Bezpečnost.....	67
Graf č. 26:	Analýza rozptylu pro hodnotový typ Bezpečnost.....	68